

Výběr důležitých rozhodnutí
Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu
Nejvyššího soudu

2/2018



Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejdůležitějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Pavel Pavlík,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Ivo Kouřil
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXIV, číslo 2/2018

Vychází 20. června 2018.

ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozhodnutí evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 45959/11 ve věci Angela a Nicolae Achim proti Rumunsku	s. 1
Rozhodnutí evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 51405/12 ve věci Axel Springer SE a RTL Television GmbH proti Německu	s. 14
Rozhodnutí evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 21272/12 ve věci Becker proti Norsku	s. 24
Rozhodnutí evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 13812/09 ve věci Bogomolova proti Rusku	s. 35
Rozhodnutí evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 24016/05 ve věci Eker proti Turecku	s. 42
Rozsudek evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 51249/11 věci Oravec proti Chorvatsku	s. 51

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VĚC ACHIM PROTI RUMUNSKU
(rozhodnutí ve věci Angela a Nicolae Achim proti Rumunsku,
stížnost č. 45959/11)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 865–§ 891 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku
čl. 10 odst. 2 a čl. 32 Listiny základních práv a svobod

Klíčová slova:
nejlepší zájem dítěte – rodina – rodičovství – rodinný život – **odebrání dítěte** –
rodičovská odpovědnost – pozitivní závazky – **sjednocení rodiny**

Autorský komentář:

Odloučení dětí od rodičů představuje nejcitelnější zásah do práva na rodinný život. Přijímá-li soud opatření představující dočasné či trvalé odloučení dětí od rodičů, je nezbytně nutně konfrontován se závazky, které v této oblasti plynou z mezinárodních smluv o lidských právech a které jsou připomenuty v komentovaném rozhodnutí. Předkládané rozhodnutí vyznívá pro národní stát příznivě, neboť opatření přijatá národním soudem – přes svůj negativní dopad do poměrů rodičů a dětí – úspěšně prošla testem judikatury připomínající, že pro rodiče a jeho dítě je možnost být spolu základem jejich rodinného života a že vnitrostátní opatření, která tuto možnost vylučují, představují zásah do práva chráněného čl. 8 Úmluvy, přičemž takový zásah představuje porušení čl. 8, ledaže je „v souladu se zákonem,“ sleduje jeden nebo více legitimních cílů v souladu s druhým odstavcem předmětného ustanovení a je „nezbytné v demokratické společnosti“ takového cíle dosáhnout. Vyjmutí dítěte z rodinného prostředí je extrémním opatřením, ke kterému může být přistoupeno pouze v nejzávažnějších případech a pouhá skutečnost, že dítě může být umístěno v prostředí, které je podnětnější pro jeho výchovu nepostačí k jeho vytržení z péče jeho biologických rodičů; takový zásah do práv rodičů vést rodinný život spolu se svým dítětem podle čl. 8 Úmluvy by musel být „nezbytný“ ještě z dalších důvodů. Proto je-li prokázán existující rodinný vztah, stát musí v zásadě jednat tak, aby umožnil rozvoj takového vztahu, a musí proto přijmout opatření ke sjednocení rodiče a dítěte.

Soud ocenil, že orgány sociálních služeb od počátku rozlišovaly mezi materiální nouzí rodiny a mezi nedostatky v rodičovské péči stěžovatelů, přičemž národní soudy nezaložily svá rozhodnutí o dočasném odebrání dětí pouze na nedo-

statečných materiálních podmínkách. Soud pozitivně hodnotil, že orgán sociální pomoci rozšířil svůj zájem také na širší okolí rodiny stěžovatelů a nezaložil své zprávy výhradně na zjištěních sociálních služeb a jejich komunikaci se stěžovateli a že po dočasném odebrání dětí byla po uplynutí šesti měsíců provedena kontrola nezbytnosti trvání opatření. Soud uzavřel, že orgány po celou dobu prokazovaly skutečnou snahu o zachování vztahů mezi dětmi a jejich rodiči. Soud rovněž vyzdvihl, že pokud jde o finanční podporu, orgány sociálních služeb podléhající radnici doporučily stěžovatelům, aby nahlásili svůj trvalý pobyt ve městě Mănăstirea, aby mohla být zhodnocena jejich situace a mohla jim být nabídnuta pomoc. Dále též přiznaly stěžovatelce finanční podporu, aby mohla nechat opravit střechu domu a nechat zbudovat toalety, neboť tyto aspekty bytových podmínek byly odvolacím soudem vyhodnoceny v jeho rozhodnutí ze dne 20. 3. 2012 jako nedostatečné a nebezpečné pro děti. Nadto poskytly stěžovatelům také potřebné prostředky na pohonné hmoty, aby mohli navštěvovat své děti a od chvíle, kdy stěžovatelé projeví zájem o spolupráci, přijímaly bezodkladně konkrétní opatření s ohledem na doporučení orgánu sociálně právní ochrany dětí, která měla být naplněna, aby se děti mohly vrátit.

Národním soudům se podařilo dostat požadovanému standardu Úmluvy do té míry, že citlivě a v úplnosti našly spravedlivou rovnováhu mezi jednotlivými protichůdnými zájmy, které jsou ve hře – tedy mezi zájmy dítěte, obou rodičů a veřejným pořádkem. Výše uvedené zásady byly v rámci českého právního prostředí – ve srovnatelné situaci – připomenuty jednak ve stanovisku Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010, ale zejména v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2371/2011, kde bylo připomenuto, že je třeba pečlivě hodnotit, zda skutečnosti kladené rodičům za vinu, spíše než opravdový nezájem nepředstavují projev sociální situace rodičů, jejich sociální orientace, stupně inteligence a vzdělání a hodnotit, zda se rodičům skutečně dostalo dostatečné podpory ze strany orgánů veřejné moci.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovateli v projednávané věci jsou manželé romského etnika, kteří v době níže popsaných událostí nebyli sezdáni a měli sedm dětí narozených mezi lety 2004 a 2009. Druhý stěžovatel má trvalé postižení, které je důsledkem jeho psychických obtíží.

V srpnu roku 2010 adresovala první stěžovatelka prezidentu Rumunska stížnost, v níž uvedla, že její otec ji týrá a že se nevhodně chová také k jejím dětem, což pro ně představuje nebezpečí. Tvrzení obsažená ve stížnosti se ukázala jako lživá, nicméně stížnost byla předána příslušným orgánům, které měly prověřit, zda nejsou děti stěžovatelů týrané nebo zanedbávané. Ze zpráv orgánů sociálních služeb vyplývá, že provedená šetření odhalila, že děti žijí ve špinavém domě a že stěžovatelé nedbají o zdraví ani vzdělání svých dětí. Podle zpráv stěžovatelé dosahovali

velmi nízkého příjmu, odmítali zapsat své děti do školy i k praktickému lékaři a výrazně limitovali možnost pobytu dětí na čerstvém vzduchu, jakož i jejich zapojení do jakýchkoliv potenciálně prospěšných aktivit.

S ohledem na zjištění orgánu sociální pomoci zaslal orgán sociálně právní ochrany dětí stěžovatelům dopis, v němž je informoval, že je nezbytné, aby zajistili alespoň minimální nezbytné podmínky pro vývoj svých dětí a aby se vyhnuli jejich dalšímu zanedbávání. V dopise byly uvedeny konkrétní kroky, které je třeba učinit a informace o tom, že stěžovatelé budou nadále ze strany orgánů sledováni.

Od té chvíle byla situace rodiny pravidelně prověřována, a to v období od října 2010 do února 2011, kdy bylo konstatováno, že se situace nelepší a stěžovatelé s pracovníky orgánů sociálních služeb nespolupracují, a proto je nezbytné přijmout další opatření. V průběhu návštěv pracovních orgánů sociálních služeb docházelo k různým incidentům. Druhý stěžovatel se projevoval agresivně a zranil některé z pracovníků, aby zamezil jejich kontaktu s dětmi. Bylo proto konstatováno, že situace dětí se nelepší.

V březnu roku 2011 orgán sociálně právní ochrany dětí vypracoval dvě zprávy, v nichž konstatoval, že prostředí, v němž děti žijí, je nezdravé, hygienické podmínky jsou zcela nedostatečné a stěžovatelé své děti zanedbávají. V závěru proto doporučil odebrání dětí na základě předběžného opatření. Na základě jeho žádosti okresní soud proto dne 6. 4. 2011 rozhodl o odebrání dětí. Proti tomuto rozhodnutí nebyly uplatněny žádné opravné prostředky. Dne 4. 8. 2011 proto došlo k odebrání dětí. Nejmladší bylo umístěno u chůvy ve vesnici vzdálené 38 km a všechny ostatní děti byly umístěny do zařízení vzdáleného 88 km od bydliště stěžovatelů.

Po odebrání dětí byly vyhotoveny psychologické a lékařské posudky, které odhalily závažné nedostatky, které byly důsledkem zanedbávání dětí ze strany stěžovatelů. V srpnu roku 2011 navrhl orgán sociálně právní ochrany dětí, aby bylo předběžné opatření nahrazeno rozhodnutím o dočasném odebrání dětí. Stěžovatelé na soudním jednání vyjádřili svůj nesouhlas s tímto postupem. Žádosti orgánu sociálně právní ochrany dětí bylo vyhověno dvěma rozsudky okresního soudu ze dne 7. 9. 2011. Soud založil své rozhodnutí na zjištění, že dům stěžovatelů nebyl způsobilý k pobytu nezletilých, prostor byl nedostatečný a dům nebyl čistý. Zdůraznil zanedbávání zdraví dětí ze strany stěžovatelů a jejich odmítavý postoj ke vzdělání dětí i k jejich zapojení do společenského života. Vzal též v úvahu, že podle odborných posudků byly děti opožděny ve vývoji i v řeči a vykazovaly známky úzkostného chování. Soud měl za to, že stěžovatelé nemohli v danou chvíli zajistit dostatečné podmínky pro správný vývoj svých dětí.

Rozhodnutím ze dne 7. 11. 2011 odvolací soud odmítl odvolání stěžovatelů proti rozhodnutí okresního soudu o odebrání šesti nejstarších dětí. Uvedl, že odebrání dětí je odůvodněno nedostatečnými životními podmínkami stěžovatelů a jejich chováním k dětem. Dne 28. 11. 2011 odvolací soud odmítl také odvolání stěžovatelů proti rozsudku o odebrání nejmladšího dítěte.

Po vydání těchto rozhodnutí stěžovatelé započali opravy domu, aby zlepšili své životní podmínky. Dne 10. 1. 2012 provedl orgán sociálně právní ochrany dětí na žádost stěžovatelů další šetření. Ve své zprávě konstatoval, že se podmínky u stěžovatelů zlepšily, nicméně poukázal na skutečnost, že toalety nezajišťovaly soukromí a že střecha domu byla viditelně poškozená. Ve zprávě bylo dále uvedeno, že se stěžovatelé snaží udržovat kontakt se svými dětmi, přestože uvádí, že nemají dostatečné prostředky na dopravu, a první stěžovatelka dokonce doprovodila jedno z dětí k lékaři. Stěžovatelé také začali spolupracovat s příslušnými orgány. Jakkoliv orgán sociálně právní ochrany dětí konstatoval zlepšení, měl zároveň za to, že podmínky pro návrat dětí do rodiny nebyly zatím splněny.

K dalšímu šetření došlo dne 14. 2. 2012 a ve zprávě bylo konstатовáno, že se stěžovatelé snaží udržovat alespoň telefonický kontakt s dětmi, neboť vzhledem k počasí pro ně bylo náročné za dětmi cestovat a že se pokouší také zlepšit bytové podmínky. Stěžovatelé také zapsali děti do školy a registrovali je u dětského lékaře.

Dne 11. 1. 2012 podali stěžovatelé žádost o navrácení dětí do rodiny, neboť měli za to, že již disponují vhodnými podmínkami pro děti. Zatímco orgán sociální pomoci měl za to, že návrat dětí do rodiny je již představitelný, orgán sociálně právní ochrany dětí tento názor nesdílel a navrhl zamítnutí žádosti, neboť měl za to, že zlepšení podmínek u stěžovatelů není dosud dostatečné. Dne 15. 2. 2012 okresní soud zamítl žádost stěžovatelů s odůvodněním, že stěžovatelé nedisponují dostatečnými příjmy pro zajištění svých dětí. Odvolací soud rozhodnutím ze dne 20. 3. 2012 odmítl odvolání stěžovatelů. Soud uvedl, že od odebrání dětí stěžovatelé navštívili svých šest dětí pouze dvakrát a nejmladší dítě pouze jedenkrát. Soud měl dále za to, že sice v rodině nepochybně došlo ke zlepšení a některá doporučení již byla naplněna, další však naplněna nebyla a je třeba vyžadovat další zlepšení situace stěžovatelů.

Dne 2. 4. 2012 bylo provedeno další šetření u stěžovatelů. Ze zprávy plyne, že bylo zjištěno, že materiální podmínky rodiny se zlepšily. Výrazně se zvýšil příjem rodiny a stěžovatelé nyní udržují pravidelný telefonický kontakt se svými dětmi a pravidelně jedenkrát měsíčně je navštěvují, na což je jim poskytován příspěvek na dopravu. Dne 10. 4. 2012 se stěžovatelé zúčastnili pohovoru s psychologem, na jehož základě bylo doporučeno, aby byli zapojeni do programu psychologické podpory, kde mohou získat nezbytné rodičovské kompetence.

Na základě šetření ze dne 26. 4. 2012 bylo konstатовáno, že se jejich životní podmínky zlepšily, stěžovatelé spolupracují s příslušnými orgány a přijímají potřebná opatření, aby byli schopni zajistit blaho svých dětí. Orgán sociálně právní ochrany dětí proto navrhl navrácení dětí do rodiny. V květnu 2012 byly děti podrobeny psychologickému vyšetření, z něž vyplynulo, že u nich došlo ke zlepšení.

Rozsudkem okresního soudu ze dne 23. 5. 2012 bylo na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí rozhodnuto o navrácení nejmladšího dítěte rodičům. K návratu dítěte došlo dne 21. 6. 2012.

Rozsudkem okresního soudu ze dne 23. 5. 2012 byl zamítnut návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí na navrácení šesti strašících dětí do rodiny. Rozhodnutím odvolacího soudu ze dne 22. 8. 2012 byl tento rozsudek zrušen a bylo rozhodnuto o znovusjednocení rodiny.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

77. Stěžovatelé se domnívají, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, který zní:

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

A. K přijatelnosti

78. Vláda považuje stížnost v části směřující proti odebrání dětí předběžným opatřením za nepřijatelnou pro nevyčerpání opravných prostředků. K tomu uvedla, že stěžovatelé nevyužili možnosti podání opravného prostředku proti rozsudkům ze dne 6. 4. 2011.

79. Stěžovatelé k tomu nic neuvedli.

80. Soud připomíná, že podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy nelze podat stížnost, aniž by byly vyčerpány veškeré dostupné opravné prostředky, které nabízí vnitrostátní právní řád. Stěžovatelé musí totiž národním orgánům umožnit, aby předešly nebo napravily tvrzená porušení práv, než na ně budou upozorněny orgány zakotvené v Úmluvě (viz například Gherghina proti Rumunsku [VS], 9. 7. 2015, č. 42219/07, bod 83–84 a Soares de Mello proti Portugalsku, 16. 2. 2016, č. 72850/14, bod 68).

81. V projednávané věci Soud konstatuje, že stěžovatelé nevyčerpali všechny prostředky nápravy, neboť nepodalí opravný prostředek proti rozsudkům ze dne 6. 4. 2011. Proto musí být jejich stížnost v části týkající se odebrání dětí předběžným opatřením odmítnuta pro nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy.

82. Pokud jde o část stížnosti týkající se nahrazení odebrání dětí předběžným opatřením dočasným odebráním dětí a potvrzení přijatého opatření rozhodnutím ze dne 20. 3. 2012 odvolacím soudem, Soud konstatuje, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že netrpí ani žádnými jinými vadami, které by způsobovaly její nepřijatelnost. Je proto prohlášena za přijatelnou.

B. K meritů

1. Podání stran

a) Stěžovatelé

83. Stěžovatelé mají za to, že jejich děti byly odebrány nezákonným způsobem, neboť disponovali potřebnými podmínkami pro jejich výchovu. Stěžují si, že přestože se jejich situace zlepšila, národní orgány odmítly jejich žádost o znovuzačlenění dětí do rodiny. Odkazují přitom na rozhodnutí národních soudů, jimiž bylo rozhodnuto o jejich žádosti o znovuzačlenění dětí do rodiny (viz bod 41 a 54 výše).

b) Vláda

84. Vláda uznává, že odebrání dětí představuje zásah do práva stěžovatelů na respektování rodinného života. Nicméně má za to, že tento zásah byl opodstatněný.

85. Nejprve uvádí, že rozhodnutí o odebrání dětí bylo přijato národními orgány v návaznosti na stížnost samotné stěžovatelky (viz bod 9 výše). Příslušné orgány následně prověřily situaci rodiny stěžovatelů a rozhodly se ji průběžně sledovat, a to prostřednictvím sociálních šetření, jejichž výsledky byly zneklidňující (viz bod 12 až 19 výše). Dále uvádí, že předtím, než došlo k odebrání dětí, byly stěžovatelům poskytnuty rady z oblasti psychologie a vzdělávání, aby jim bylo usnadněno plnění rodičovských povinností a stěžovatelé byli upozorněni na možné dopady zanedbávání vývoje dětí a na možnost, že bude-li konstatováno, že dochází k zneužívání či zanedbávání rodičovských povinností, budou omezena jejich rodičovská práva. Zdůrazňuje, že ani přes tato opatření se situace dětí nezlepšila a národní soudy proto rozhodly o odebrání dětí.

86. Pokud jde o odmítnutí žádosti stěžovatelů o znovuzačlenění dětí do rodiny, vláda uvádí, že národní soudy přezkoumaly nedostatky, které odůvodňovaly odebrání dětí a zaměřily se na to, zda stěžovatelé tyto nedostatky napravili. Uvádí, že národní soudy své rozhodnutí o odmítnutí žádosti stěžovatelů založily nejen na materiální situaci stěžovatelů, ale také na dalších okolnostech, jako například na jejich psychických a výchovných kompetencích a na pokroku ve vývoji dětí během jejich odebrání. Vláda má za to, že z odůvodnění rozhodnutí plyne, že národní soudy sledovaly nejlepší zájem dítěte.

87. Vláda zdůrazňuje dočasnou povahu přijatého opatření a uvádí, že stěžovatelé byli od počátku podporováni v udržování vztahů se svými dětmi a informováni o krocích, které je třeba učinit, aby mohla být rodina znovu sjednocena. Tvrdí, že sjednocení rodiny bylo vždy prioritou orgánů a že jakmile bylo shledáno, že podmínky v rodině budou prospěšné pro vývoj dětí, orgány samy navrhly, aby se děti vrátily k rodičům.

2. Posouzení Soudem

a) Obecné principy

88. Soud připomíná, že pro rodiče a jeho dítě je možnost být spolu základem jejich rodinného života (Kutzner proti Německu, 26. 2. 2002, č. 46544/99, bod

58); vnitrostátní opatření, která tuto možnost vylučují, představují zásah do práva chráněného čl. 8 Úmluvy (K. a T. proti Finsku [VS], 12. 7. 2001, č. 25702/94, bod 151). Takový zásah představuje porušení čl. 8, ledaže je „v souladu se zákonem“, sleduje jeden nebo více legitimních cílů v souladu s druhým odstavcem předmětného ustanovení a je „nezbytné v demokratické společnosti“ takového cíle dosáhnout (Gnahoré proti Francii, 19. 9. 2000, č. 40031/98, bod 50). Pojem „nezbytnosti“ znamená, že zásah je založený na zásadní společenské potřebě a je zejména přiměřený sledovanému legitimnímu cíli (Couillard Maugery proti Francii, 1. 7. 2004, č. 64796/01, bod 237).

89. Pro zhodnocení „nezbytnosti“ posuzovaného opatření „v demokratické společnosti“ je třeba analyzovat ve světle všech okolností případu, zda předložené důvody, pro které bylo opatření přijato, byly v daném případě přesvědčivé a dostatečné ve smyslu odst. 2 čl. 8 Úmluvy (Soares de Mêlo, cit. výše, bod 88). Soud má přitom na paměti, že rozdělení rodiny představuje velmi závažný zásah do práva na respektování rodinného života; opatření, které vede k obdobné situaci by tudíž mělo být odůvodněno zájmem dítěte a měly by být dány závažné důvody pro jeho přijetí (Scozzari a Giunta proti Itálii [VS], 13. 7. 2000, č. 39221/98 a 41963/98, bod 148). Vyjmutí dítěte z rodinného prostředí je extrémním opatřením, ke kterému může být přistoupeno pouze v nejzávažnějších případech (Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku [VS], 6. 7. 2010, č. 41615/07, bod 136).

90. Není úkolem Soudu, aby se stavěl do role národních orgánů, pokud jde o výkon jejich pravomocí týkajících se úpravy otázek spojených s péčí o dítě a práv rodičů, jejichž děti byly odebrány, ale pouze kontrolovat z pohledu Úmluvy rozhodnutí, která byla při výkonu těchto pravomocí vydána (Wallová a Walla proti České republice, 26. 10. 2006, č. 23848/04, bod 70 a Couillard Maugery, cit. výše, bod 242).

91. V tomto kontextu Soud připomíná, že pouhá skutečnost, že dítě může být umístěno v prostředí, které je podnětnější pro jeho výchovu, nepostačí k jeho vytržení z péče jeho biologických rodičů; takový zásah do práv rodičů vést rodinný život spolu se svým dítětem podle čl. 8 Úmluvy by musel být „nezbytný“ ještě z dalších důvodů (K. a T. proti Finsku, cit. výše, bod 173 a Kutzner, cit. výše, bod 69). Nadto čl. 8 Úmluvy stanovuje státům pozitivní závazky, které jsou součástí efektivního respektu k rodinnému životu. Proto je-li prokázán existující rodinný vztah, stát musí v zásadě jednat tak, aby umožnil rozvoj takového vztahu a musí proto přijmout opatření ke sjednocení rodiče a dítěte (Kutzner, cit. výše, bod 61).

92. Soud dále připomíná, že hranice mezi pozitivními a negativními závazky států plynoucími z čl. 8 Úmluvy není jasně definována, v obou případech se však aplikují srovnatelné principy. V obou případech je zejména rozhodující, aby existovala spravedlivá rovnováha mezi jednotlivými protichůdnými zájmy, které jsou ve hře – tedy mezi zájmy dítěte, obou rodičů a veřejným pořádkem, a to v rámci prostoru pro uvážení, kterého jednotlivé státy požívají (Maumousseau a Washing-

ton proti Francii, 6. 12. 2007, č. 39388/05, bod 62), máje zároveň na paměti, že zájem dítěte musí být předním hlediskem (viz Gnahoré, cit. výše, bod 59) a může podle jeho povahy a závažnosti převážít nad zájmy rodičů (Sahin proti Německu [VS], 8. 7. 2003, č. 30943/96, bod 66). Je na každém státu, aby zajistil, že bude mít k dispozici zázemí umožňující zajistit respektování pozitivních závazků, které mu plynou z čl. 8 Úmluvy a je na Soudu, aby prověřil, zda při aplikaci a interpretaci vnitrostátních norem respektovaly národní orgány záruky stanovené čl. 8, a to za současného zohlednění nejlepšího zájmu dítěte (Soares de Mêlo, cit. výše, bod 92).

b) Aplikace principů v projednávané věci

93. V projednávané věci nebylo sporným, že dočasným odebráním sedmi dětí stěžovatelů, potvrzením tohoto opatření a zbavením stěžovatelů rodičovské odpovědnosti ke všem jejich dětem došlo k „zásahu“ do práva stěžovatelů na respektování rodinného života. V souladu s čl. 66 a 68 zákona č. 272/2004 byla předmětná opatření „v souladu se zákonem.“

94. Z důvodů uvedených národními soudy dále plyne, že napadená rozhodnutí měla za cíl chránit zájmy dětí. Namítaný zásah tedy sledoval legitimní cíl předvídaný čl. 8 odst. 2 Úmluvy, a to konkrétně „ochranu práv a svobod druhých.“

95. Zbývá tedy posoudit, zda byla přijatá opatření „nezbytná v demokratické společnosti,“ aby byl dosažen sledovaný legitimní cíl v projednávané věci.

96. Soud nejprve zhodnotí důvody, které podle národních soudů odůvodňují dočasné odebrání dětí stěžovatelů a potvrzení přijatého opatření, a následně se zaměří na kroky národních orgánů, které byly učiněny pro to, aby bylo možné znovu sjednotit rodinu.

i. Odebrání dětí stěžovatelů a potvrzení přijatého opatření

97. Soud má za to, že musí sporné opatření posoudit v širším kontextu celé věci, máje na paměti okolnosti, které předcházely, i ty, které následovaly a které vyústily ve znova začlenění dětí do jejich rodiny.

98. Soud shledal, že orgán sociálně právní ochrany dětí byl na rodinu poprvé upozorněn v září roku 2010 (viz bod 11 výše) poté, co stěžovatelka zaslala stížnost prezidentovi Rumunska, která se ukázala být nedůvodnou (viz bod 9 a 10 výše). Orgán sociálně právní ochrany dětí následně ve spolupráci s orgánem sociální pomoci vyhodnotil situaci rodiny a přijal doporučení, která měli stěžovatelé následovat, aby se vyhnuli odebrání dětí (viz bod 13 výše). Soud dodává, že orgán sociálně právní ochrany dětí zároveň informoval stěžovatele o možných opatřeních, která mohou být přijata v souladu se zákonem pro ochranu zájmů dětí (viz bod 14 výše). Soud zdůrazňuje důležitost skutečnosti, že orgány sociálních služeb od počátku rozlišovaly mezi materiální nouzí rodiny a mezi nedostatky v rodičovské péči stěžovatelů (viz bod 13 a 26 výše, viz *a contrario* Saviny proti Ukrajině, 18. 12. 2008, č. 39948/06, bod 58).

99. Soud dále uvádí, že následně byla rodina stěžovatelů periodicky sledována, aby bylo zjištěno, zda se stěžovatelé řídí doporučeními orgánu sociálně právní ochrany dětí a aby bylo možné jim poskytovat rady týkající se jejich rodičovských povinností. Soud poznamenává, že orgán sociální pomoci rozšířil svůj zájem také na širší okolí rodiny stěžovatelů a nezaložil své zprávy výhradně na zjištěných sociálních službách a jejich komunikaci se stěžovateli (viz bod 19 výše; viz odlišně Saviny, cit. výše, bod 56, kde Soud zohlednil, že závěry o stavu dítěte byly založeny výhradně na zjištěných lokálních orgánech, aniž by byly podpořeny dalšími důkazy). Protože stěžovatelé neučinili žádné kroky a nespolupracovali s orgány, soud rozhodl na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí dvěma rozsudky ze dne 6. 4. 2011 o odebrání dětí na základě předběžného opatření (viz bod 22 výše) a děti byly z rodiny odebrány dne 4. 8. 2011 (viz bod 24 výše).

100. Soud dále vyzdvihuje, že odebrání dětí na základě předběžného opatření bylo následně na základě dvou rozsudků okresního soudu ze dne 7. 9. 2011 nahrazeno dočasným odebráním dětí (viz bod 30 výše) a toto rozhodnutí bylo potvrzeno pravomocným rozhodnutím odvolacího soudu dne 20. 3. 2012 (viz bod 49 výše).

α) Důvody pro dočasné odebrání dětí

101. Soud uvádí, že během procesu, který vyústil v dočasné odebrání dětí (viz bod 30 až 32 výše), národní soudy vytýkaly stěžovatelům, že nebyli schopni zajistit dostatečné materiální podmínky pro své děti. Národní soudy dále také uvedly, že stěžovatelé zanedbávali zdravotní stav a vývoj dětí a dále jim též vytknuly, že nespolupracovali s orgány sociálních služeb.

102. Pokud jde o stav nouze rodiny, tedy důvod, který konstantně pro odebrání dětí uváděly jak orgán sociálně právní ochrany dětí, tak i soudy, Soud připomíná, že takový důvod nemůže být jediným motivem pro rozhodnutí národních soudů (R. M. S. proti Španělsku, 19. 6. 2013, č. 28775/12, bod 84).

103. Soud dále shledává, že v projednávané věci byly zpochybněny také výchovné a pedagogické schopnosti stěžovatelů a způsob, jakým zajišťovali bezpečí dětí. Sociální služby, které pravidelně rodiny sledovaly, ve svých zprávách uvedly, že byly shledány známky opožděného vývoje a řečových vad. Tyto vady a nedostatky byly způsobeny nedostatkem kognitivních podnětů a omezeným sociálním kontaktem (viz bod 26 a 34 výše). Zprávy dále též zmiňovaly úzkostné projevy dětí (viz bod 25 a 26 výše); tato úzkost na ně, podle okresního soudu, byla přenášena rodiči (bod 31 výše). Dále též zdravotní stav nejmladšího dítěte byl v době jeho odebrání znepokojivý (viz bod 25 výše). S ohledem na závěry dosažené znalci poté, co byly děti vyšetřeny, má Soud za to, že národní orgány mohly mít legitimní obavy, pokud jde o vývoj a vzdělání dětí.

104. Soud dále uvádí, že předtím, než orgány sociálních služeb navrhly odebrání dětí, sledovaly rodinu a pokoušely se rodičům radit, jaká opatření přijmout, aby se situace dětí zlepšila. Nicméně podle zpráv bylo chování stěžovatelů vůči

sociálním pracovníkům nepřátelské, což znemožňovalo jejich spolupráci (viz bod 26 výše, viz odlišně Saviny, cit. výše, bod 14–16, v této věci se stěžovatelé sami pokoušeli bezúspěšně žádat orgány sociálních služeb o pomoc). Soud podtrhuje, že je samozřejmě vždy namístě nacházet méně radikální řešení, než jakým je oddělení rodičů a dětí. Nicméně je toho názoru, že za dané situace, kdy rodiče nespolupracovali, bylo pro orgány těžké sledovat situaci dětí a poskytnout jim nezbytnou podporu.

105. Soud proto konstatuje, že v projednávané věci národní soudy nezaložily svá rozhodnutí o dočasném odebrání dětí pouze na nedostatečných materiálních podmínkách stěžovatelů. Za těchto okolností a s přihlédnutím k nejlepšímu zájmu dítěte Soud uzavírá, že odebrání dětí nebylo porušením čl. 8 Úmluvy.

β) Potvrzení dočasného odebrání dětí

106. Po dočasném odebrání dětí byla po uplynutí šesti měsíců provedena kontrola nezbytnosti trvání opatření, a to na žádost stěžovatele (viz bod 43 výše). Orgán sociálně právní ochrany dětí trval na nezbytnosti trvání opatření, a to i přes zlepšení situace stěžovatelů, přičemž uvedl několik důvodů, pro které považoval opatření za opodstatněné (viz bod 40 až 44 výše). Rozhodnutím ze dne 20. 3. 2012 odvolací soud potvrdil, že dočasné odebrání dětí je stále v jejich zájmu, přestože materiální podmínky stěžovatelů vykazují známky zlepšení a stěžovatelé začali spolupracovat s příslušnými orgány (viz bod 38 a 39 výše).

107. Soud v první řadě uvádí, že stěžovatelé nepopírají svou možnou neznalost procesních záruk v rámci řízení, které vyústilo v potvrzení odebrání dětí.

108. V rámci tohoto řízení byly do spisu založeny nové zprávy osvědčující aktuální situaci stěžovatelů, kteří se svou situací snažili zlepšit poté, co jim byly děti odebrány (viz bod 38 a 42 výše).

109. Je pravda, že podle odůvodnění rozsudku vydaného okresním soudem založil tento soud své rozhodnutí na materiálních nedostacích stěžovatelů a na nedostatku finančních prostředků (viz bod 45 výše). Nicméně tento rozsudek byl doplněn rozhodnutím odvolacího soudu, který nezbytnost dalšího trvání odebrání dětí podrobně zdůvodnil (viz bod 49 až 54 výše). Ve svém rozhodnutí se soud vypořádal z celou řadou okolností případu, které mu byly známy a srovnal situaci stěžovatelů před a po odebrání dětí, a to nejen pokud jde o materiální podmínky, ale také pokud jde o vztahy mezi stěžovateli a jejich dětmi a pokud jde o jejich spolupráci s orgány sociálních služeb (viz bod 50 a násl. výše a viz *a contrario* Soares de Mello, cit. výše, bod 115).

110. Odvolací soud vzal v úvahu pozitivní vývoj stavu všech dětí od jejich odebrání (viz bod 52 výše), zachování kontaktů mezi stěžovateli a jejich dětmi a snahu stěžovatelů navštěvovat své děti (viz bod 52 výše). Poté, co uvedl, že stěžovatelé zlepšili svou materiální situaci, odvolací soud konstatoval, že je třeba ji ještě zlepšit (viz bod 53 výše). Nicméně stejně jako v případě rozhodnutí

o odebrání dětí, ani v tomto případě nebyly materiální podmínky rodiny jediným aspektem, který vzal odvolací soud v potaz, když rozhodoval o nezbytnosti trvání opatření. Mimo to také přezkoumal vývoj spolupráce mezi stěžovateli a orgány sociálních služeb, pokud jde o plnění rodičovské odpovědnosti (viz bod 53 výše).

111. Soud konstatuje, že orgán sociální pomoci ve své zprávě ze dne 14. 2. 2012 (viz bod 42 výše) navrhl orgánu sociálně právní ochrany dětí, aby byly děti znovu začleněny do rodiny, nicméně toto doporučení nebylo respektováno. Je třeba poznamenat, že tato zpráva ze dne 14. 2. 2012 byla založena do spisu národních soudů, které tedy mohly tuto skutečnost zohlednit ve svých rozhodnutích: odvolací soud jasně konstatoval zlepšení materiálních podmínek stěžovatelů, nicméně zároveň měl za to, že z důkazů a aktuálních zpráv vyplynulo, že stěžovatelé dosud nenaplnili všechna doporučení orgánu sociálně právní ochrany dětí a že jejich chování nedovoluje učinit závěr, že by přijali odpovědnost za výchovu svých dětí v bezpečí. Odvolací soud tedy vysvětlil důvody, pro které se ztotožnil s názorem orgánu sociálně právní ochrany dětí, a nikoliv s názorem orgánu sociální pomoci (viz bod 53 výše).

112. Soud má proto za to, že z okolností případu jasně plyne, že orgán sociálně právní ochrany dětí i národní soudy se dostatečně zabývaly nejen zlepšením materiálních podmínek rodiny, ale také vzaly v úvahu rodičovskou roli stěžovatelů. Soud tedy uzavírá, že potvrzení odebrání dětí bylo podloženo „přesvědčivými a dostatečnými“ důvody.

ii. Opatření k znovusjednocení rodiny

113. Soud připomíná, že rozhodnutí o odebrání dítěte musí být zásadně pouze dočasným opatřením do doby, než se změní okolnosti, a že jakýkoliv výkon takového rozhodnutí musí vést k cíli, jímž je znovusjednocení biologického rodiče a dítěte. Pozitivní závazek přijmout opatření, která umožní sjednocení rodiny jakmile to bude možné, mají orgány od chvíle, kdy je dítě odebráno a s plynutím času se stává stále silnějším, nicméně je třeba jej vždy vyvažovat s nejlepším zájmem dítěte (K. a T. proti Finsku, cit. výše, bod 178).

114. Soud považuje za klíčové, že přijaté opatření v projednávané věci mělo za cíl pouze dočasné odebrání dětí. Nadto šest nejstarších dětí bylo umístěno společně ve stejném zařízení, aby byly zachovány jejich sourozenecké vazby (viz odlišně Saviny, cit. výše, bod 59, kde byly děti rozděleny a umístěny do různých zařízení). S ohledem na svůj věk bylo nejmladší z dětí v souladu s právními normami umístěno do péče chůvy (viz bod 24 a 72 výše).

115. Soud zdůrazňuje, že ze spisu plyne, že vývoj a zdraví dětí se během jejich odebrání zlepšily (viz bod 51 a 60 výše) a že jejich situace byla pravidelně sledována orgány sociálních služeb.

α) Kontakt mezi stěžovateli a dětmi

116. Soud uvádí, že v projednávané věci nedošlo podle spisů k žádnému zá-
kazu návštěv mezi dětmi a stěžovateli během jejich odebrání. Nadto nezbytnost
zachování kontaktu mezi stěžovateli a jejich dětmi měly orgány neustále na paměti
a vývoj vztahu mezi dětmi a stěžovateli byl jedním z prvků, které národní soudy
(viz bod 52, 63 a 69 výše) i orgány sociálních služeb (viz bod 25 a 26 výše) zohled-
ňovaly při svém rozhodování.

117. Soud dále shledává, že národní orgány přijaly veškerá nezbytná opatření,
aby zajistily, že se návštěvy stěžovatelů budou odehrávat v atmosféře příznivé pro
rozvoj rodinných vztahů (viz bod 52 výše). Pokud jde o pravidelnost návštěv, Soud
poznámává, že v lednu roku 2012 stěžovatelé upozornili orgán sociálně právní
ochrany dětí, že nedisponují dostatečnými finančními prostředky, aby mohli své
děti navštěvovat častěji (viz bod 38 výše). Následně se též odkazovali na nepří-
znivé meteorologické podmínky, které jim znemožnily návštěvy dětí (viz bod 42
výše). Soud poznámává, že poté, co byla radnice v dubnu roku 2012 pověřena
sledováním situace stěžovatelů, zajistila jim pohonné hmoty nezbytné pro realizaci
návštěv jejich dětí každý měsíc (viz bod 55 výše).

118. Soud uvádí, že stěžovatelé z vlastní iniciativy udržovali s dětmi telefonický
kontakt (viz bod 52 a 55 výše).

119. Soud konstatuje, že orgány sociálních služeb dohlížely na to, aby se děti
mohly vrátit ke svým rodičům a organizovaly setkání mezi nejmladším dítětem
a jeho rodiči i sourozenci (viz bod 61 výše). Umožnily také nejstarším dětem, aby
strávily ve své rodině prázdniny (viz bod 67 výše).

120. Soud má proto za to, že orgány po celou dobu prokazovaly skutečnou
snahu o zachování vztahů mezi dětmi a jejich rodiči.

β) Opatření mající za cíl zlepšení situace rodičů

121. Soud shledává, že se orgány sociálních služeb snažily sledovat situaci stě-
žovatelů a radit jim, jak zlepšit jejich finanční situaci a jejich rodičovské kompe-
tence.

122. Soud vyzdvihuje, že pokud jde o finanční podporu, orgány sociálních slu-
žeb podléhající radnici doporučily stěžovatelům, aby nahlásili svůj trvalý pobyt ve
městě Mănăstirea, aby mohla být zhodnocena jejich situace a mohla jim být na-
bídnuta pomoc. Dále též přiznaly stěžovatelce finanční podporu, aby mohla nechat
opravit střechu domu a nechat zbudovat toalety (viz bod 55 a 56 výše), neboť tyto
aspekty bytových podmínek byly odvolacím soudem vyhodnoceny v jeho rozhod-
nutí ze dne 20. 3. 2012 jako nedostatečné (viz bod 53 výše) a nebezpečné pro děti.
Nadto, jak již bylo výše uvedeno, poskytly také stěžovatelům potřebné palivo, aby
mohli navštěvovat své děti (viz bod 55 výše).

123. Pokud jde o zlepšení rodičovských schopností stěžovatelů, Soud uvádí, že
se orgány sociálních služeb pokoušely pravidelně radit stěžovatelům, jak vykoná-

vat své povinnosti k zajištění vývoje a vzdělání jejich dětí. Trvaly na zhodnocení toho, co stěžovatelé potřebují, aby pochopili a byli schopni zajistit potřeby svých dětí, a nabízely stěžovatelům adekvátní rady (viz bod 39 a 57 výše).

124. Soud konstatuje, že národní orgány tedy projevily snahu usnadnit znovusjednocení dětí s jejich rodiči: pravidelně se zajímaly o situaci rodiny a dětí a od chvíle, kdy stěžovatelé projevili zájem o spolupráci, přijímaly bezodkladně konkrétní opatření s ohledem na doporučení orgánu sociálně právní ochrany dětí, která měla být naplněna, aby se děti mohly vrátit. Národní orgány tedy prokázaly konstruktivní postoj, a jakmile došlo ke zlepšení situace stěžovatelů, navrhly znovu začlenění dětí do rodiny.

125. Za těchto okolností Soud nemůže než uzavřít, že orgány přijaly všechna opatření k usnadnění návratu dětí ke stěžovatelům, která od nich bylo lze očekávat.

c) Závěr

126. V projednávané věci má Soud za to, že dočasné odebrání dětí stěžovatelů bylo motivováno přesvědčivými a dostatečnými důvody ve smyslu odst. 2 čl. 8 Úmluvy. Nadto ze všech okolností případu vyplývá, že odebrání dětí bylo od počátku zamýšleno jako dočasné. Soud uzavírá, že příslušné orgány sledovaly situaci dětí a stěžovatelů a měly za cíl zejména naplnit zájmy dětí, a to za současného vyvažování zájmů stěžovatelů a nezletilých.

127. Z těchto důvodů dospěl Soud k závěru, že zásah do práva stěžovatelů byl „nezbytný v demokratické společnosti“ a že v projednávané věci nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou v části, v níž je napadáno dočasné odebrání dětí a jeho potvrzení rozhodnutím odvolacího soudu ze dne 20. 3. 2012; ve zbytku ji prohlašuje za nepřijatelnou;

2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Martina Grochová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
21. 9. 2017
VĚC AXEL SPRINGER SE
A RTL TELEVISION GMBH PROTI NĚMECKU
(rozsudek ve věci Axel Springer SE a RTL Television GmbH proti Německu,
stížnost č. 51405/12)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 17 Listiny základních práv a svobod

§ 6 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Klíčová slova:

svoboda projevu – identifikace obviněného – **ochrana soukromí** – presumpce nevinny – sdělovací prostředky – legitimní cíl

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí se věnuje případu, v němž se Soud vyslovil ke stížnosti dvou německých mediálních společností (Axel Springer SE, nakladatelství, a RTL Television GmbH, televizní společnost) namítajících porušení čl. 10 Úmluvy, garantujícího právo na svobodu projevu, k němuž podle nich došlo vydáním soudního příkazu zakazujícího publikování zobrazení (fotografií a videozáznamů), jejichž zveřejnění by umožnilo identifikaci obviněného S., vůči němuž bylo vedeno trestní stíhání pro závažný trestný čin, o jehož průběhu v rámci probíhajícího soudního řízení chtěli informovat veřejnost. S oporou o odkazovanou judikaturu vymezuje odůvodnění rozhodnutí kritéria, na něž je třeba brát zřetel při poměřování zájmu na realizaci svobody projevu na straně jedné a zájmu na ochraně soukromí osob obviněných v trestním řízení s přihlédnutím k presumpci nevinny na straně druhé. Ve věci posuzované dospěl Soud – z důvodu dostatečného vyložení toho, proč soudce (po důsledném poměření protichůdných zájmů) k omezení spočívajícím v zákazu publikace zobrazení obviněného sdělovacími prostředky způsobem umožňujícím jeho identifikaci přistoupil – k závěru, že k tvrzenému porušení čl. 10 Úmluvy nedošlo. Mimo jiné poukázal na to, že ani jeho opakované přiznání nezbavuje obviněného výhod vyplývajících z presumpce nevinny a neodstraňuje ochranu, kterou mu tato poskytuje. Pečlivé poměřování provedené předsedajícím soudcem vedlo Soud k závěru, že jím vydaný zákaz, opřený o aplikovanou vnitrostátní úpravu, byl v posuzované věci přiměřený legitimnímu cíli, který sledoval, a že zásah do svobody projevu stěžovatelů byl nezbytný.

Vzhledem k tomu, že i v České republice věnují sdělovací prostředky značnou pozornost trestním věcem projednávaným soudy a přinášejí o nich zpravodajství doplněné obrazovými záběry pořízenými v jednací síni, může být předkládané rozhodnutí inspirující pro rozhodování soudce, v jakém rozsahu a za jakých podmínek pořízení a následnou publikaci obrazových záznamů umožnit a o jaké argumenty své rozhodnutí opřít. Vyjma případů, kdy dané řešení plyne přímo z textu zákona (v uvedeném směru je upřednostněn zájem obviněného v případě řízení vedeného proti mladistvému – viz § 54 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže zakazujícího publikování každého vyobrazení týkajícího se totožnosti mladistvého), je totiž na jeho rozhodnutí (viz § 6 odst. 3 zákona o soudech a soudcích, podle něhož pořizovat obrazové záznamy v průběhu soudního jednání lze jen s předchozím souhlasem předsedy senátu nebo samosoudce), zda a za jakých podmínek pořízení příslušných obrazových záznamů (fotografií, videozáznamů) obviněného a jejich následné zveřejnění umožní.

SKUTKOVÝ STAV

Obviněný S. (28 let) byl dne 14. 6. 2010 zatčen a obviněn ze zabití svých rodičů, jejichž těla rozčtvrtil, část z nich spálil, část spláchl do záchodu a zbytek uložil do sudů. S. se policii přiznal. O činu informovalo několik německých novin, z nichž některé publikovaly také několik podstatně mladších fotografií obviněného. V říjnu 2010 státní zastupitelství opatřilo odborné vyjádření psychiatra, podle kterého S. trpěl v době činu schizoidní poruchou osobnosti. Soudní proces započal u Potsdamského krajského soudu dne 11. 1. 2011, fotografové pracující pro stěžovatele a účastníci se líčení pořizovali fotografie a videonahrávky obviněného. Před započetím jednání předsedající soudce ústně informoval žurnalisty, že podoba S. bude muset být před publikací „obvyklým způsobem“ zakryta. Podle stěžovatelů uvedl, že ten, kdo se jeho příkazem nebude řídit, již nemusí v budoucnu chodit na daný soud a žádat o povolení pořizovat fotografie budoucích líčení. První den hlavního líčení S. svoje přiznání zopakoval. Druhý stěžovatel žádal 12. 1. 2011 předsedu krajského soudu, aby zákaz předsedajícího soudce změnil s tím, že nezměněné fotografie S. již byly dříve publikovány. Předseda soudu však z důvodu nedostatku pravomoci žádost postoupil zpět předsedajícímu soudci. Ten svůj zákaz 17. 1. 2011 vydal v písemné podobě a doplnil ho tak, že pořizovat fotografie a videozáznamy mohou pouze zástupci médií dříve registrovaných u soudu, kteří poskytnou záruku, že tvář S. bude technickými prostředky, například pixelací, zamaskována. Novináři, kteří tyto podmínky nesplnili, měli zákaz dalšího zpravodajství o tomto případu. Předsedající soudce ve svém odůvodnění uvedl, že poměřil právo veřejnosti na informovanost a osobnostní práva S., a přestože projednávaný trestný čin se vymyká případům obvyklým a publikace pouze těch snímků, kde je S. zamaskován, omezuje informovanost veřejnosti, je zákaz opodstatněný, neboť je nutné chránit osobnost-

ní práva S. Soudce zdůraznil důležitost presumpce nevinny s tím, že informování umožňující identifikaci S. by mohlo vyvolat „pranířující efekt“. Obviněný nebyl veřejnosti známý, nevyhledával kontakt s médii a žádal o skrytí své identity. Nutnost ochrany jeho osobnostních práv proto převážila zájem veřejnosti na informovanost. Jeho zákaz se navíc ukázal jako nutný, neboť po prvním dni hlavního líčení se objevilo několik jeho porušení. Stěžovatelé podali 31. 1. 2011 proti zakazu námitku a žádali zrušení zakazu pořizování snímků umožňujících identifikaci, přičemž zdůraznili, že S. se při prvním jednání ve věci přiznal. Předsedající soudce 4. 2. 2011 svůj zákaz potvrdil s tím, že přiznání S. musí být posouzeno až na konci soudního řízení. Další jednání ve věci proběhla ve dnech 20. 1., 27. 1. a 8. 2. 2011. Dne 10. 2. 2011 byl S. odsouzen za dvě vraždy. Ústavní stížnost stěžovatelů byla Federálním ústavním soudem 1. 2. 2012 odmítnuta bez odůvodnění (č. 1 BvR 381/11).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

1. Návrhy účastníků

(a) Vláda

27. Vláda uvedla, že zákaz předsedajícího soudce (dále též jen „zákaz“ nebo „soudní příkaz“) byl uložen na základě § 176 zákona o soudech. Povinností předsedajícího soudce je uložení pokynů k udržení pořádku při soudním líčení, a to včetně zajištění ochrany osobnostních práv S. a dalších zúčastněných stran.

28. K porušení čl. 10 Úmluvy nedošlo, neboť předsedající soudce zachoval rovnováhu mezi dotčenými zájmy. Vzal dostatečně v úvahu právo veřejnosti na informovanost a vzhledem k okolnostem případu byl oprávněn upřednostnit zájmy S. Bylo zřejmé, že reportáže o soudním líčení proti S. byly primárně zaměřeny na uspokojení veřejné poptávky po bulvárních zprávách o strašlivých detailech trestného činu. Omezení zveřejnění snímků S. bylo oprávněné. Veřejnosti byl zcela neznámý a jeho zvýšená ochrana byla opodstatněná také vzhledem k tomu, že trpěl psychickou poruchou, která byla potvrzena psychiatrickou zprávou z října 2010.

29. Vláda zdůraznila, že snímky pořízené v soudní síni zobrazovaly S. stojícího v poutech vedle policistů nebo jeho obhájce. Rozšiřování snímků takové povahy, na nichž mohl být identifikován, by zesílilo tlak na něj. Jeho zájmům nemohla být přikládána menší váha z důvodu jeho přiznání během prvního dne jednání vzhledem k důležitosti presumpce nevinny.

(b) Stěžovatelé

30. Stěžovatelé argumentovali, že zákaz předsedajícího soudce neměl právní základ v § 176 zákona o soudech.

31. Stěžovatelé mají za to, že vnitrostátní soudy v tomto případě selhaly, pokud nerozpoznaly důležitost zájmu veřejnosti na informovanost a nesprávně poměřily

zájmy zúčastněných. Velmi neobvyklé okolnosti tohoto trestného činu vzbudily nebývalou vlnu veřejného zájmu, který nebyl omezen na pouhou zvědavost, ale zahrnoval i další otázky, například jakou roli sehráli v rodinném konfliktu rodiče S. Vnitrostátní soudy zcela ignorovaly, že S. byl veřejnosti známý právě díky zločinu, který spáchal. Pokud jde o presumpci nevinu, soudy nevzaly v potaz, že S. učinil přiznání nejen při prvním líčení, ale také již během přípravného řízení. Dodávají, že předsedající soudce měl sice za to, že S. potřebuje zvýšenou ochranu, nepřistoupil však k žádným z procesních opatření, která ochranu zajišťují, například vyloučení veřejnosti. Zákaz soudce podstatně překročil požadavky na ochranu presumpce nevinu, pokud přikázal, že identita S. musí být na fotografiích zamaskována s pomocí technických prostředků.

32. Stěžovatelé upozornili, že čl. 10 Úmluvy chrání nejen obsah informací a myšlenek, ale také formu, prostřednictvím které jsou sdělovány.

2. Posouzení soudem

33. Soud ve shodě se zúčastněnými stranami poznamenává, že soudní příkaz vydaný v daném případě představoval zásah do svobody projevu stěžovatelů garantované čl. 10 Úmluvy.

34. Takový zásah znamená porušení Úmluvy, pokud nevyhovuje podmínkám stanoveným v druhém odstavci tohoto článku. Je tedy na posouzení, jestli byl zásah stanoven zákonem, sledoval jeden nebo více legitimních cílů v tomto ustanovení jmenovaných a jestli byl pro tyto cíle nezbytný v demokratické společnosti.

(a) Stanovení zákonem

35. Soud zdůrazňuje, že příslušný vnitrostátní předpis musí být formulován dostatečně přesně na to, aby umožnil dotčeným osobám – v případě nutnosti s pomocí právní rady – do určité míry přiměřené okolnostem předvídat následky, které může určité jednání vyvolat (viz *News Verlags GmbH & Co.KG* proti Rakousku, č. 31457/96, § 42, ECHR 2000-I). Zároveň však připouští, že předpisy jsou často konstruovány tak, že nejsou naprosto přesné (viz *Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy* proti Finsku ze dne 27. 10. 2017 [GC], č. 931/13, § 143; *Markt intern Verlag GmbH* a *Klaus Beermann* proti Německu ze dne 20. 11. 1989, § 30, Série A, č. 165).

36. Soud poznamenává, že formulace § 176 zákona o soudech postrádá do jisté míry přesnost, když uvádí, že „předsedající soudce je odpovědný za udržování pořádku při soudním líčení“, čímž umožňuje předsedajícímu soudci podstatný rozsah vlastního uvážení. Soud uznává, že vzhledem k různorodosti situací, kterým musí předsedající soudce čelit během jednání, je nemožné ustanovit přesné požadavky na opatření, která musí být přijata, aby byl zachován řádný průběh jednání v každém jednotlivém případě. Nadto s ohledem na omezení uvalená na reportá-

že obsahující fotografie z trestního řízení provedl Federální ústavní soud výklad tohoto ustanovení, přičemž zavedl podrobná kritéria, na základě kterých provádí předsedající soudce poměrování zájmů (viz bod 22–23). Úloha rozhodovací pravomoci vnitrostátních soudů spočívá právě v rozptýlení podobných přetrvávajících výkladových problémů (Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy, cit. výše, § 144).

37. S ohledem na výše uvedené Soud uzavřel, že tento zásah byl „stanoven zákonem“.

(b) Legitimní cíl

38. Není sporné, že zákaz předsedajícího soudce sloužil k ochraně osobnostních práv S. v rámci soudního řízení, během něhož měl být považován za nevinného, dokud nebyla prokázána jeho vina. Soud proto dodává, že zákaz předsedajícího soudce sledoval legitimní cíl – „ochranu práv jiných“.

(c) Nezbytnost v demokratické společnosti

(i) Obecná východiska

39. Soud odkazuje na obecná východiska uvedená v jeho judikatuře vztahující se k posouzení nezbytnosti zásahu do svobody projevu, která byla nedávno shrnuta v Bédat proti Švýcarsku [GC], č. 56925/08, § 48–54, ECHR 2016; Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii ze dne 10. 11. 2015 [GC], č. 40454/07, § 88–93. Soud zdůraznil zásadní roli, kterou zastává tisk v demokratické společnosti, a zvláště pak jeho povinnost sdělovat informace a myšlenky o všech záležitostech veřejného zájmu. Tato povinnost zahrnuje podávání zpráv o soudních řízeních a jejich komentování, což přispívá k jejich veřejné známosti a tím naplňuje požadavky stanovené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy na veřejnost soudního řízení. Je nepředstavitelné, aby neexistovala žádná předcházející nebo současná diskuse stran těchto řízení, a to ať už v odborných časopisech, běžném tisku nebo mezi veřejností. Nejenže mají média povinnost takové informace a myšlenky šířit, veřejnost má také právo je přijímat (Axel Springer AG proti Německu ze dne 7. 2. 2012 [GC], č. 39954/08, § 80). Mimoto není úlohou Soudu o nic více, než je to úlohou vnitrostátních soudů, nahrazovat názory tisku svými stran toho, jakým způsobem má být v určitém případě podána reportáž (Axel Springer AG, cit. výše, § 81).

40. Soud však zároveň podtrhl, že tisk nemůže překročit určitou hranici, a to zvláště ve vztahu k ochraně práva na soukromí osob obviněných v trestním řízení a k presumpci nevin (Bédat, cit. výše, § 51; Egeland a Hanseid proti Norsku ze dne 16. 4. 2009, č. 34438/04, § 53; Eerikäinen a další proti Finsku ze dne 10. 2. 2009, č. 3514/02, § 60). Skutečnost, že každý, kdo byl obviněn z trestného činu, má podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy právo být považován za nevinného, dokud nebyla jeho vina prokázána zákonným způsobem, je podstatná pro poměrování protichůdných

zájmů, které musí Soud provést (viz News Verlags GmbH & Co.KG, cit. výše, § 56).

41. V poslední řadě Soud znovu zdůrazňuje, že smluvní strany mají určitou míru vlastního uvážení při posuzování nezbytnosti a rozsahu každého zásahu do svobody projevu chráněné čl. 10 Úmluvy, zvláště pokud jsou poměřovány protichůdné soukromé zájmy (Bédat, cit. výše, § 54). Pokud vnitrostátní orgány zvážily zájmy zúčastněných v souladu s kritérii stanovenými judikaturou Soudu, bude třeba zvláště pádný důvod k tomu, aby Soud nahradil svými závěry ty, ke kterým dospěly vnitrostátní soudy (viz MGN Limited proti Velké Británii ze dne 18. 1. 2011, č. 39401/04, § 150 a 155; Axel Springer AG, cit. výše, § 88).

42. V případech, kdy je poměřována svoboda projevu proti právu na respektování soukromého života, musí být brána v potaz kritéria stanovená v judikatuře Soudu (Couderc a Hachette Filipacchi Associés, cit. výše, § 93; Axel Springer AG proti Německu, cit. výše, § 89–95). Soud bere v úvahu, že takto definovaná kritéria nejsou vyčerpávající a měla by být transponována a přizpůsobena s ohledem na zvláštní okolnosti daného případu (srov. Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy, cit. výše, § 166). Toto platí zvláště v případech, kdy je brána v potaz také presumpce nevinoty podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz obdobně Bédat, cit. výše, § 55). Pro účely projednávaného případu Soud určil následující kritéria pro poměření protichůdných práv: příspěvní k veřejné diskusi; stupeň veřejné známosti postižené osoby; vliv na trestní řízení; okolnosti, za kterých byly fotografie pořízeny; obsah, forma a následky jejich publikace; závažnost uložené sankce.

(ii) Aplikace východisek na projednávanou věc

(a) Příspěvní k veřejné diskusi

43. Soud zdůraznil, jak fotografie v tisku přispívají k diskusi ve veřejném zájmu (News Verlags GmbH & Co.KG, cit. výše, § 52 a násl.; Eerikäinen a další proti Finsku, cit. výše, § 62). V závislosti na stupni veřejné známosti dotčené osoby a na povaze trestného činu může mít veřejnost zájem na zveřejnění její fyzické podoby (viz obdobně Österreichischer Rundfunk proti Rakousku ze dne 7. 12. 2006, č. 35841/02, § 68). Soud zároveň bere na vědomí, že zde mohou být dobré důvody, proč by měla být publikace podoby podezřelého zakázána, a to v závislosti na povaze jeho činu a okolnostech případu.

44. Trestný čin v projednávané věci byl sice surový, byl však spáchán uvnitř rodiny po soukromé rozepři a v domácím prostředí. Zároveň zde nebyly žádné náznaky toho, že by tento zločin nabyl zvláštní notoriety. Jak poukázal předsedající soudce a zdůraznila také vláda, na samém počátku soudního řízení, v době kdy byl soudní příkaz vydán, byl zájem médií o tento případ poměrně omezený. Soud proto souhlasí se závěrem vnitrostátního soudu o menším zájmu veřejnosti o tento případ.

45. Zmíněný soudní příkaz neomezil obsah zpravodajství a měl vliv toliko na publikaci snímků, na nichž mohl být S. rozpoznán. Otázkou proto je, jestli publikace těchto snímků mohla nějak přispět k veřejné diskusi o tomto případu.

46. Soud je toho názoru, že informace o vzhledu S. nemohla podstatně přispět k diskusi o daném případě zejména proto, že nebyl veřejně známý. Navíc zde není žádný náznak toho, že by fyzická podoba S. mohla přispět k posouzení dalších otázek, například jakou roli hráli v rodinném konfliktu rodiče S.

(b) Stupeň veřejné známosti ovlivněné osoby

47. Soud poznamenává, že S. nepochybně nebyl veřejně známou osobou, ale naopak obyčejným člověkem, který byl obviněn v trestním řízení. Veřejnosti se stal známým až v důsledku spáchaného činu. Skutečnost, že byl osobou, proti které bylo vedeno trestní řízení, i když se jednalo o zvláště závažný trestný čin, nemůže být důvodem pro zbavení ochrany, kterou mu zaručuje čl. 8 Úmluvy (Bédat, cit. výše, § 76; Eerikäinen a další, cit. výše, § 66).

48. Fakt, že něčí fotografie již byla dříve publikována, může být brána v potaz při procesu poměrování (Axel Springer AG, cit. výše, § 92; Österreichischer Rundfunk, cit. výše, § 65) a může tak vést k závěru, že zde nebyl žádný důvod k omezení odhalení identity (Egeland a Hanseid, cit. výše, § 59).

49. Soud poznamenává, že předsedající soudce neval v úvahu dříve zveřejněné fotografie S. S ohledem na zvláštní okolnosti, za kterých tento zákaz soudce vydal, kdy tak musel učinit na samém počátku soudního líčení a s nezbytnou rychlostí, nešlo očekávat, že by byl obeznámen se všemi publikacemi, které do toho okamžiku byly vydány, a tyto zohlednil při poměrování protichůdných zájmů zúčastněných.

50. Soud vzal na vědomí, že podoba S. byla veřejnosti v důsledku dřívější publikace známá. Nicméně většina fotografií S., publikovaných před zahájením soudního řízení, byla zřejmě pořízena již před mnoha lety a zobrazovala ho tak mnohem mladšího. V této souvislosti musí být zvážen, jak rovněž poukázala vláda, také fakt, že německá média do té doby o tomto případě podávala zprávy pouze v omezené míře, limitované v podstatě jen na místní sdělovací prostředky. V době, kdy proti němu bylo zahájeno soudní řízení, proto tyto fotografie nemohly umožnit veřejnosti identifikovat S. Nelze proto říci, že jeho totožnost již byla v té době veřejnosti známá.

(c) Vliv na trestní řízení

51. Soud poznamenává, že S. se k trestnému činu dvakrát přiznal, což podle stěžovatelů (viz bod 32) znamená, že nemůže dále požívat výhod vyplývajících z presumpce nevinny. Samotné přiznání však neodstraňuje ochranu, kterou presumpce nevinny poskytuje. Podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy musí být každý, kdo je obviněn z trestného činu, považován za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Soud uznává, že přiznání může mít za určitých okolností

vliv při poměrování proti sobě stojících práv, jak poznamenal také Federální ústavní soud (č. 1 BvR 3048/11, viz bod 23). V projednávaném případě má však Soud za to, že předsedající soudce vzal v úvahu, že vyjádření S. a jejich věrohodnost musí být v souladu s vnitrostátním právem posouzeny na konci hlavního líčení a nikoli předtím, než vůbec začalo. Toto platí tím spíše s ohledem na to, že S. trpěl podle odborného vyjádření psychiatra opatřeného státním zastupitelstvím schizoidní poruchou osobnosti. Trestní soud proto musel jeho přiznání pečlivě přezkoumat, aby se ujistil, že je přesné a důvěryhodné.

(d) Okolnosti, za kterých byly fotografie pořízeny

52. Soud bere na vědomí, že snímky obviněného pořízené v soudní síni jej mohou zobrazovat ve stavu velkého rozrušení a v situaci, kdy je snížena úroveň jeho sebeovládání (viz obdobně Egeland a Hanseid, cit. výše, § 61). Fotografie S. pořízené na začátku soudního líčení jej zobrazovaly stojícího v soudní síni v poutech vedle policistů nebo jeho obhájce. Za těchto okolností neměl S. žádnou možnost, jak chránit svoje soukromí a zabránit novinářům v pořízení fotografií, na kterých mohl být identifikován. S. se neodhalil dobrovolně veřejnosti, ale byl nucen zúčastnit se jednání. Soud má za to, že za těchto okolností bylo silně nezbytné chránit jeho soukromí.

53. Soud nadto poznamenává, že S. nevyhledával kontakt s médii a neučinil ani žádná veřejná prohlášení. Výslovně naopak požádal o ochranu před zprávami médií, v nichž by byl identifikován. S. nedal k pořízení fotografií souhlas.

(e) Obsah, forma a následky publikace

54. Soudní zákaz se vztahoval na publikaci snímků pořízených během hlavního líčení, na nichž by mohl být S. identifikován. Jak poznamenala vláda, šíření fotografií zobrazujících S. v soudní síni, na kterých by mohl být identifikován, by zesílilo psychický tlak na něj. Soud poznamenává, že by měla být věnována zvláštní pozornost škodlivému vlivu na osoby podezřelé, obviněné a odsouzené a na další osoby zúčastněné na trestním řízení, který může mít odhalení informací umožňujících jejich identifikaci [viz zásada 8 Přílohy k doporučení Rec (2003)13 Výboru ministrů Rady Evropy a bod 24]. Rovněž musí být vzato v úvahu, že publikace fotografií, na nich může být obviněný identifikován, může mít v případě jeho odsouzení negativní vliv na jeho pozdější sociální rehabilitaci, jak poznamenal Federální ústavní soud (č. 1 BvR 620/07, viz bod 22). V projednávaném případě bylo také v zájmu zachování spravedlivého procesu, aby nebyl s ohledem na poruchu osobnosti S. zvyšován psychický tlak na něj.

(f) Rozsah zákazu a závažnost uložené sankce

55. Hmotný rozsah soudního příkazu byl limitován na omezení publikace snímků, na nichž mohl být S. identifikován. Co se týče jeho časového vymezení, stěžo-

vatelé uvedli, že předsedající soudce rozhodl 11. ledna 2011, že každý kdo tento zákaz nedodrží, již nebude mít nadále právo pořizovat před zahájením soudního líčení fotografie. Z tohoto dovodili, že varování se vztahovalo nejen na předmětné hlavní líčení, ale bylo nutné jej považovat za obecně platný zákaz do budoucna. Soud však není přesvědčen argumentem stěžovatelů, že účinek tohoto zákazu mohl přesahovat řízení před soudem prvního stupně. Odůvodnění zákazu výslovně odkazuje na „pokyny k reportážím o hlavním líčení“ (“Anordnung hinsichtlich der Bildberichterstattung über die Hauptverhandlung”). Stěžovatelé ve své námitce ze dne 31. 1. 2011 (viz bod 17) sami protestovali proti zakazu reportáží umožňujících identifikaci „během řízení proti... S“ (“für die Dauer des Prozesses gegen (...) S.”). S ohledem na písemné znění zákazu ze dne 17. 1. 2011 a na omezení pravomoci předsedajícího soudce podle § 176 zákona o soudech toliko na předmětné jednání, nic nepodporuje tvrzení stěžovatelů, že rozsah zákazu přesahoval řízení proti S.

56. Soud poznamenává, že soudní příkaz nebyl zvláště přísným omezením zpravodajství. Samotné pořizování fotografií nebylo omezeno. Zakázána byla toliko publikace snímků, na nichž mohl být S. identifikován. Jakékoli jiné zpravodajství stran soudního řízení omezeno nebylo. Z toho vyplývá, že předsedající soudce zvolil nejméně omezující z řady možných opatření k zachování spravedlivého procesu a ochraně soukromí S.

57. Co se týče následků jeho porušení, potenciální zákaz dalšího zpravodajství o tomto případě byl limitován pouze na řízení proti S. Soud nepovažuje zákaz za významně omezující stěžovatele ve výkonu jejich práva podle čl. 10 Úmluvy.

(g) Závěr

58. Soud uznává, že předsedající soudce provedl vzhledem k rozličným faktorům relevantním ve vztahu k Úmluvě pečlivé poměřování. S přihlédnutím k výše zmíněným úvahám a kritériím, zvláště pak skutečnosti, že daný případ se týkal publikace snímků pořízených během hlavního líčení v trestní věci, dospěl Soud k závěru, že předsedající soudce konflikt mezi protichůdnými zájmy zúčastněných srozumitelně vyřešil a ustanovení vnitrostátního předpisu aplikoval po pečlivém zvážení podstatných aspektů případu. Vzhledem k prostoru pro uvážení, který mají vnitrostátní orgány k dispozici ve vztahu k omezením zpravodajství o trestních řízeních, má Soud za to, že předsedající soudce poměřil dotčené zájmy ve shodě se standardy Úmluvy. Zákaz byl přiměřený legitimnímu cíli, který sledoval, přičemž předsedající soudce zvolil to nejméně omezující z řady možných opatření. S ohledem na to Soud uzavírá, že zásah do svobody projevu stěžovatelů byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

59. Vzhledem k tomu zde nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
5. 10. 2017
VĚC BECKER PROTI NORSKU
(rozsudek ve věci Becker proti Norsku, stížnost č. 21272/12)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 odst. 1, 4 Listiny základních práv a svobod
§ 97, § 99, § 100, § 101 tr. řádu, § 366 až 368 tr. zákoníku

Klíčová slova:
svoboda projevu – **rozsah ochrany zdroje novinářů** – novinářské tajemství – právo odepřít výpověď o určitých skutečnostech

K rozsahu ochrany zdrojů novináře a nutnosti posouzení nezbytnosti odhalení zdroje novináře pro účely trestního řízení

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se ESLP zabýval otázkou, zda novinář může pozbyt práva na ochranu zdroje svých informací za situace, kdy je identita zdroje známa, neboť osoba (tedy zdroj informace) v průběhu trestního řízení sama sdělila, že předmětné informace novináři poskytl. ESLP učinil závěr, že tato skutečnost zásadně nic nemění na právu novináře chránit zdroj svých informací ve smyslu čl. 10 Úmluvy zakotvující právo na svobodu projevu. ESLP znovu připomenul principy ochrany zdroje informací opírající se o čl. 10 Úmluvy, respektive předpoklady pro prolomení této ochrany, tj. zejména nemožnost získat požadovanou informaci jiným způsobem než prolomením práva novináře na ochranu zdroje a nezbytnost takového zásahu do práva novináře vyplývající z převažujícího veřejného zájmu. Principy subsidiarity a proporcionality jsou rovněž obsaženy v Doporučení výboru ministrů členských států Rady Evropy č. 7(2000). Je také zřejmé, že poskytovaná ochrana není absolutní a lze ji za zákonem stanovených předpokladů omezit.

V posuzované věci novinářka v postavení svědka v trestním řízení, vedeném vůči zdroji informace jako obviněnému, se odmítla vyjádřit k identitě svého zdroje a kontaktům s ním, a soud ji za to postihl uložením pořádkové pokuty s hrozbou výkonu trestu odnětí svobody pro případ jejího nezaplacení. ESLP rozhodl, že postupem norských soudů došlo k porušení čl. 10 Úmluvy, když odepření svědectví

nemělo žádný negativní vliv na průběh trestního řízení a požadovanou informaci bylo možno získat jiným způsobem.

Vnitrostátní úprava práva na svobodu projevu vychází z čl. 17 Listiny základních práv a svobod, podle něhož „Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny“ (odst. 1) a „Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice států“ (odst. 2), přičemž „Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti“ (odst. 4).

Výše uvedená práva jsou ve vztahu k činnosti osob v oblasti tisku, rozhlasového a televizního vysílání vymezena zákonem č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a zákonem č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Podle § 16 tiskového zákona platí, že fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, má právo odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací, a rovněž má právo těmto orgánům odepřít předložení nebo vydání věci, z nichž by mohl být zjištěn původ či obsah těchto informací (odst. 1 a 2 citovaného zákona). Současně zákon v odstavci 3 stanoví, že využitím těchto oprávnění není dotčena případná trestní odpovědnost osoby chránící zdroj informací za trestné činy nadřezování (§ 366 tr. zákoníku), nepřekážení trestného činu (§ 367 tr. zákoníku) nebo neoznámení trestného činu (§ 368 tr. zákoníku). Právo na ochranu zdroje a obsah informací také nic nemění na povinnostech stanovených v trestním řízení (například povinnost dostavit se na předvolání k podání svědecké výpovědi). Obdobná úprava je obsažena v § 41 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Zproštění obecné svědecké a ediční povinnosti za účelem ochrany zdroje a obsahu informací tak nemá absolutní povahu. K problematice ochrany zdroje informací, včetně předpokladů pro provedení domovní prohlídky v bytě novináře nebo prohlídky na pracovišti za účelem identifikace zdroje informací, se vyjádřil Ústavní soud v nálezech ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 394/04 a ze dne 11. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1375/11.

Protože ochrana zdroje informací je koncipována jako subjektivní právo osoby dovolávající se ochrany zdroje informací (například půjde o novináře), nikoliv jako jeho povinnost, tak se na něj předně nevztahuje ustanovení o zákazu výslechu svědka podle § 99 tr. řádu. Nejsou-li dány předpoklady stanovené v § 100 tr. řádu, nemůže odepřít svědeckou výpověď jako celek. Má „toliko“ zákonné oprávnění v průběhu svého výslechu podle § 101 odst. 2 tr. řádu odmítnout vypovídat ve vztahu ke skutečnostem, které se týkají zdroje informací a jež by umožňovaly jeho identifikaci, a to s poukazem na § 16 tiskového zákona (popřípadě § 41 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání). Samozřejmě důvodnost uplat-

nění tohoto oprávnění v podobě odmítnutí svědecké výpovědi v této části posoudí příslušný orgán činný v trestním řízení. Jinak je povinen dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení k podání svědecké výpovědi ve smyslu ustanovení § 97 a § 98 tr. řádu.

SKUTKOVÝ STAV A PRŮBĚH ŘÍZENÍ PŘED NÁRODNÍMI SOUDY

Stěžovatelka je novinářkou DN.no, norské internetové verze novin Dagens Næringsliv ("DN"), vydávané společností DN Nye Medier AS. V pátek dne 24. srpna 2007 obdržela od pana X kopii dopisu adresovaného správcovské společnosti zastupující zájmy vlastníků dluhopisů norské ropné společnosti („DNO“), jenž vyvolával dojem, že je sepsán řadou držitelů dluhopisů, kteří v něm měli vyjadřovat své obavy nejen z likvidity společnosti, ale i financí a budoucnosti. Ve skutečnosti se však jednalo o dopis napsaný panem X, coby vlastníkem jednoho dluhopisu, který navíc získal v ten stejný den, kdy požádal svého právního zástupce pana Y o sepsání shora uvedeného dopisu. Po zaslání dopisu vedla stěžovatelka s panem X telefonní rozhovor.

Následující den, v sobotu 25. srpna 2007, stěžovatelka napsala článek s titulem „strach z kolapsu DNO“, ve kterém vyjádřila silné obavy s ohledem na obsah dopisu právního zástupce pana Y, jenž představoval hlavní část článku.

V pondělí dne 27. srpna 2007, první obchodní den po uveřejnění dopisu, klesla cena akcií společnosti DNO o 4,1 %. Ten stejný den byl na dané téma zveřejněn v DN nový článek. Ostatní média včetně internetových novin (Hegnar online) rovněž informovala o prvním článku. Hegnar online pak dne 28. srpna 2007 zveřejnil vyjádření analytika, dle kterého by nebylo nijak překvapující, kdyby byl předmětný dopis zaslán osobou zastávající nízkou pozici, popřípadě osobou, která chtěla dosáhnout na levnější akcie. Burza cenných papírů v Oslu (Oslo børs) měla podezření, že předmětné jednání je manipulací s trhem, a že pan X porušil zákon o obchodování s aktivy, a věc tak předala orgánu finančního dohledu (Kredittilsynet). V průběhu dalšího vyšetřování bylo panem X potvrzeno, že jím zasláný dopis dal podnět k sepsání článku a on sám prohlášoval, že je jeho zdrojem.

Stěžovatelka byla následně dne 19. června 2008 vyslýchána na policii. Policisté ji informovali o tom, že pan X jim sdělil, že dopis předal stěžovatelce. Následně jí bylo předloženo podepsané prohlášení pana X, které jejich tvrzení podporovalo. Stěžovatelka uvedla, že dopis, který byl podkladem jejího článku, obdržela dne 24. srpna 2007 v 5:35 hodin faxem. Dále uvedla, že se domnívala, že informace v dopise jsou citlivé a neměla představu, kolik lidí za tímto dopisem ve skutečnosti stojí. Další informace s ohledem na zásadu ochrany novinářských zdrojů ale odmítla poskytnout.

V únoru 2011 byla stěžovatelka v rámci trestního řízení vedeného proti panu X předvolána Městským soudem v Oslu (tingrett) jako svědek. Před soudem nicméně

odmítla odpovědět na otázky o jejím spojení s panem X a dalšími zdroji v kontextu publikace DN.no ze dne 25. 8. 2007. Stěžovatelka argumentovala, že s odkazem na článek 125 trestního řádu a čl. 10 Úmluvy není povinna o těchto skutečnostech svědčit.

Městským soudem bylo dne 15. 2. 2011 rozhodnuto, že stěžovatelka má povinnost poskytnout svědectví o jejím spojení s panem X ve vztahu k předmětnému dopisu. K tomu Městský soud dodal, že tato povinnost je omezena na její spojení s panem X a nikoliv na další možné neznámé zdroje, s nimiž je ve spojení a které jsou chráněny na základě zásady ochrany novinářských zdrojů. Státní zástupce uvedl, že nepožaduje odložení případu pana X, i když stěžovatelka coby svědkyně neposkytla svědectví o požadované skutečnosti, neboť dle něj je případ týkající se pana X dostatečně objasněn.

Stěžovatelka se proti příkazu svědčit odvolala k vrchnímu soudu. Ten její odvolání dne 28. dubna 2011 zamítl. Dle odůvodnění vrchního soudu bylo v daném případě obecně rozhodující, že byl zdroj znám a nadevší pochybnost bylo jasné, že zdrojem stěžovatelky byl právě pan X.

Stěžovatelka proto podala dovolání k Nejvyššímu soudu. To bylo dne 30. září 2011 zamítnuto v poměru hlasů tři ku dvěma. Dovolání směřovalo jednak vůči uložené povinnosti stěžovatelky svědčit a jednak se týkalo výkladu prvního odstavce článku 125 trestního řádu, podle kterého, inter alia, novináři mohou odmítnout odpovědět na otázku, kdo je zdrojem jejich informací, které byly použity pro jejich práci. Obě frakce Nejvyššího soudu pak nesouhlasily s tím, že by se dotčené ustanovení mělo aplikovat i v případě, kdy zdroj sám totožnost odhalí nebo může být jeho totožnost odhalena i jinak.

Větší část frakce Nejvyššího soudu dále uvedla, že v projednávaném případě nebyl žádný rozumný důvod se obávat, že poskytnutí požadované informace o spojení stěžovatelky a pana X by mělo za následek růst skepse vůči tisku. Obecná možnost zveřejnění identity zdroje sice může mít odstrašující účinek, nicméně tomu tak není v situaci, kdy je identita zdroje již známa. Navíc dle jejího názoru nešlo o problematiku odhalení zdroje, ale spíše o to, že se osoba stala známá z jiného důvodu. Rovněž nesouhlasila ani s argumentem stěžovatelky, že není namístě zacházet rozdílně se situací, kdy příjemce identifikuje sám sebe jako zdroj od případu, kdy souhlasí s tím, aby byl identifikován. To by v konečném důsledku mohlo znamenat to, že v případě souhlasu s identifikací může být tento příjemcem odepřen, a nemuselo by tak být činěno jen s ohledem na ochranu zdroje, ale také například ve snaze vyhnout se přispění při objasnění případu. Nakonec bylo poznamenáno, že neexistuje žádné rozhodnutí ESLP, v němž by zdroj odhalil sám sebe, z čehož by plynulo, že ochrana zdroje není namístě.

Menšina frakce pak uvedla, že pokud by byla stěžovatelce uložena povinnost svědčit o jejím možném kontaktu s panem X vztahujícím se k předmětnému dopisu, potvrdila by, popřípadě popřela, že zdrojem jejího článku byl právě pan X a neú-

myslně by zároveň mohla odhalit další potenciální zdroje. Právní otázkou tak dle ní bylo to, zda novinář může spoléhat na ochranu zdroje i v případě, kdy tento může být identifikován více či méně určitě na základě jiných důkazů. Dále uvedla, že byla-li by možnost rozhodovat o rozsahu ochrany zdroje svěřena novinářům, ve své podstatě by tak došlo k odstranění ochrany zdroje jako takové, neboť pokud by chtěl novinář zdroj odhalit, zdroj by se neměl tomuto odhalení jak bránit. Menšínová frakce taktéž uvedla, že kombinace toho, kdy někdo tvrdí, že je zdrojem a jiné důkazy to potvrzují, by sama o sobě ještě neměla vést k tomu, že bude ochrana totožnosti zdroje odstraněna, neboť především efektivní ochrana zdrojů je nezbytná k zajištění svobodného sdělování informací a názorů.

Na základě toho, že stěžovatelka odmítla vyhovět příkazu soudu k poskytnutí svědectví, jí byla rozhodnutím Vrchního soudu ze dne 25. 2. 2012 uložena pořádková pokuta ve výši 30 000 norských korun (NOK), což je přibližně 3 700 eur, a pro případ nezaplacení byl stanoven alternativní trest 10 dnů odnětí svobody. Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatelka neodvolala.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

42. Stěžovatelka namítala, že rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2011, kterým bylo zamítnuto její dovolání proti soudnímu příkazu, dle něhož měla poskytnout důkazy o spojení s panem X, neoprávněně zasáhlo do jejího práva nebyť nucen k uveřejnění novinářských zdrojů zahrnutého v čl. 10 Úmluvy, který stanoví následující:

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Hodnocení soudu

59. Vzhledem ke shodnému prohlášení obou stran o zásahu do stěžovatelčina práva podle čl. 10 odst. 1 Úmluvy Soud neshledal důvod k tomu, aby věc posoudil jinak. Dle něj tak bylo na místě pouze zkoumat, zda šlo o zásah oprávněný podle druhého odstavce daného článku.

60. Za nesporné Soud rovněž považoval to, že příkaz k poskytnutí svědectví byl vydán za účelem „předcházení...trestné činnosti“.

Vzhledem k tomu neshledal nutné posoudit, zda byl příkazem sledován legitimní cíl „práva ostatních“, na který poukazovala vláda. Soud tedy bude zkoumat to, zda se jedná o zásah „předepsaný zákonem“ a „v demokratické společnosti nezbytný“.

(a) Je zásah předepsán zákonem?

61. Stěžovatelka v zásadě tvrdila, že příkaz k poskytnutí svědectví je v rozporu s čl. 125 trestního řádu, přičemž tento nestanovuje žádné výjimky pro situace, kdy je identita zdroje známa. Vláda naopak upozorňovala na to, že majoritou Nejvyššího soudu bylo ustanovení vyloženo v souladu s vnitrostátním právem.

62. Podle ustálené judikatury Soudu však platí, že výraz předepsaný zákonem a v souladu se zákonem podle čl. 8 až čl. 11 Úmluvy, nepožaduje jen to, aby mělo napadené opatření svůj základ ve vnitrostátním právu, ale rovněž je požadováno, aby vnitrostátní právo poskytovalo určité kvalitativní záruky při jeho uplatnění. Právo by tak dle Soudu mělo být přístupné a předvídatelné, tj. formulované s dostatečnou přesností, aby umožnilo jednotlivcům se na něj v případě potřeby obrátit. (viz například rozhodnutí *Sanoma Uitgevers B.V.*, č. 38224/03, rozhodnutí velkého senátu ze dne 14. 9. 2010, § 89). Soud dále připomenul, že výklad a aplikace práva je v první řadě určena vnitrostátním orgánům (viz *De Tommaso* proti Itálii, č. 43395/09, rozhodnutí velkého senátu ze dne 23. 2. 2017, § 108).

63. V daném případě byl příkaz k podání svědectví vydán na základě čl. 108 a čl. 125 trestního řádu. Nejvyšší soud se v rámci případu pak zaměřil na jejich výklad a aplikaci. Při rozhodování využil jak své judikatury, tak i přípravných prací vztahujících se k těmto ustanovením. Nakonec dospěl k závěru, že první odstavec čl. 125 nelze uplatnit a stěžovatelka je povinna poskytnout svědectví podle čl. 108.

64. Na základě toho je Soud přesvědčen, že zásah byl předepsán zákonem.

(b) Byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“?

a) Obecné principy a judikatura

65. Soud v rámci řady svých rozhodnutí vypracoval principy, kterými se řídí ochrana novinářských zdrojů. Již v roce 1996 ve věci *Goodwin* proti Spojenému

království, č. 17488/90, rozsudek ze dne 27. 3. 1996, bylo Velkým senátem Soudu řečeno následující:

„Ochrana novinářských zdrojů je jednou ze základních podmínek svobody tisku, která se odráží nejen v zákonech, profesních kodexech smluvních států, ale je potvrzována řadou mezinárodních nástrojů zajišťujících novinářskou svobodu. Bez takové ochrany by mohlo dojít k odrazení zdrojů od informování veřejnosti o záležitostech veřejného zájmu. V důsledku toho by byla podlomena role tisku jakožto veřejného hlídacího psa a mohlo by to mít nepříznivý dopad na schopnost tisku poskytovat přesné a spolehlivé informace. S ohledem na důležitost ochrany novinářských zdrojů pro svobodu tisku v demokratické společnosti a možný odrazující účinek příkazu k odhalení zdroje na výkon této svobody, nemůže být takové opatření v souladu s čl. 10, není-li ospravedlnitelné požadavkem převažujícího společenského zájmu.“

66. Ve věci *Sanoma Uitgevers B.V.*, cit. výše, § 51, velký senát znovu zdůraznil, že s ohledem na důležitost ochrany novinářského zdroje z pohledu svobody tisku v demokratické společnosti, není slučitelná s čl. 10 Úmluvy situace, kdy nebude daný zásah odůvodněn požadavkem naléhavého veřejného zájmu.

67. Krom toho ve věci *Financial Times Ltd a další proti Spojenému království*, č. 821/03, rozhodnutí ze dne 15. 12. 2009, Soud uvedl, že příkaz k poskytnutí informací může mít škodlivý vliv nejen na daný novinářský zdroj, jehož identita tak může být odhalena, ale také na noviny, proti kterým příkaz směřuje. Jejich reputace by mohla být tímto odhalením negativně ovlivněna jak v očích příštích potenciálních zdrojů, tak i členů veřejnosti, kteří mají zájem na tom, aby získávali informace od anonymních zdrojů, a kteří ve své podstatě jsou sami potenciálními zdroji informací. Pravdou je rovněž to, že vnímání zásady neodhalování zdrojů veřejnosti by neutrpělo žádnou skutečnou újmu, pokud by tato zásada byla prolomena za okolností svědčících o tom, že daný zdroj očividně jednal ve zlé víře a s úmyslem způsobit škodu a že záměrně předal zfalšované informace. Soudy by ovšem za absence přesvědčivých důkazů měly postupovat velice opatrně při přejímání tvrzení, že v jednotlivém případě jsou tyto okolnosti přítomny. V každém případě pak s ohledem na rozmanité zájmy Soud zdůraznil, že jednání zdroje nemůže být nikdy rozhodující veličinou při posuzování otázky, zda by měl být vydán příkaz k jejich odhalení. Bude tak pouze figurovat jako jeden, i když důležitý, faktor, který je nutno v procesu zvažování zájmů podle čl. 10 odst. 2 zohlednit.

69. Soud dále odkázal na rozhodnutí *Voskui proti Nizozemí*, č. 64752/01, rozhodnutí ze dne 22. 11. 2007, § 43–44, ve kterém se vypořádal s argumentem vlády, dle něhož bylo uveřejnění zdroje nezbytné k zajištění spravedlivého procesu obviněného. V tomto rozhodnutí soud nepovažoval za nutné posuzovat, zda za jakýchkoli podmínek může povinnost smluvní strany zajistit spravedlivý proces přesvědčivě odůvodnit to, aby novinář odhalil svůj zdroj. Jakákoliv je potenciální důležitost informace, kterou se odvolací soud pokoušel získat od stěžovatel-

ky v trestním řízení, odvolacímu soudu nebylo zabráněno, aby zvažoval meritum obvinění proti třem obviněným; byl očividně schopný nahradit důkazy od jiných svědků. Za těchto okolností daný důvod k zásahu, který je rozporován, postrádal relevanci.

70. Problém vztahující se k odhalení zdrojů informací nevznikl například v případech zabývajících se vyšetřováním – viz rozhodnutí Görmüş a další proti Turecku, č. 49085/07, rozhodnutí ze dne 19. 1. 2016 a Nagla proti Lotyšsku, č. 73469/10, rozhodnutí ze dne 16. 7. 2013. Ve druhém případě Soud ale uvedl, že mezi tímto případem a dalšími případy, kdy byly novinářům doručovány příkazy, dle nichž měli odtajnit totožnost svých zdrojů, je velký rozdíl. Za rozlišující znak rovněž nelze dle Soudu považovat skutečnost, že identita zdroje byla známa orgánům již při vyšetřování, jak uvedla vláda. Podle Soudu nemůže tato skutečnost odstranit ochranu stěžovatelky garantovanou čl. 10 Úmluvy.

b) Aplikace těchto principů na projednávaný případ

71. V úvodu Soud poznamenal, že odsouzení pana X, coby údajného zdroje nepravdivého článku stěžovatelky, bylo založeno na předpokladu, že chtěl, aby informace byly rozšířeny jako zprávy. V projednávané věci tudíž nešlo o obvinění vztahující se k protiprávní činnosti stěžovatelky, trestnímu vyšetřování nebo procesu proti ní, ale o to, že odmítla poskytnout svědectví o jejím spojení s panem X. V této souvislosti pak Soud konstatoval, že vládou nebyly zpochybněny stěžovatelkou užitě novinářské metody.

72. Soud mimo to uvedl, že stěžovatelka nebyla výslovně vyzvána k odhalení zdroje nebo zdrojů jejího článku. Rozhodnutí Městského soudu ze dne 15. února 2011 se omezovalo jen na to, aby jí byla nařízena povinnost poskytnout svědectví o jejím spojení s panem X, který sám prohlašoval, že je zdrojem. Nicméně i když není povinností novináře napomáhat při identifikaci anonymního zdroje, Soud se domnívá, že možné důsledky příkazu byly v daném případě takové povahy, že se na něj obecné principy týkající se ochrany zdrojů před zpřístupněním vztahovaly. Konkrétní formulace příkazu je pak dle Soudu celkovým faktorem pro posouzení.

73. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2011 bylo uvedeno, že neexistuje žádná judikatura Soudu, která by řešila situaci, kdy zdroj sám prohlásí, že je zdrojem. Rozhodnutí rovněž uvedlo, že v takovém případě neexistuje žádný zdroj, který by bylo před uveřejněním totožnosti nutné chránit, a že jeho uveřejnění tedy nebude mít na tok informací vliv.

74. Soud taktéž potvrdil, že doposud neřešil otázku, která se objevila v projednávaném případě. Současně poukázal na to, že v případech, kdy zdroj jednoznačně jedná ve zlé víře nebo se škodlivým úmyslem, nemá toto být rozhodujícím faktorem pro určení, zda příkaz k identifikaci zdroje má být vydán, ale má to být faktorem, který je potřeba v případě zvažování proporcionality zásahu podle

čl. 10 odst. 2 Úmluvy brát v úvahu (viz rozhodnutí ve věci *Financial Times Ltd a další*, cit výše, jakož i *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. a další* proti Nizozemí, č. 39315/06, rozhodnutí ze dne 22. 11. 2012, § 128). Ochrana novinářům dle čl. 10 tak nemůže být odebrána jen na základě chování vlastního zdroje. Podle mínění Soudu jsou tyto úvahy relevantní i u projednávaného případu. Soud navíc připomenul, že o ochranu zdrojů podle čl. 10 půjde i v případě, kdy tyto byly vyšetřujícím orgánům známy už před samotným zahájením vyšetřování.

75. Soud dále konstatuje, že Nejvyšší soud byl primárně povolán k rozhodování o správném výkladu čl. 125 odst. 1 trestního řádu, a to zejména k objasnění toho, zda bylo toto ustanovení použitelné i v situacích, kdy se zdroj sám odhalil. Ustanovení čl. 125 odst. 3 trestního řádu obsahuje výjimku, kdy vnitrostátní soudy musí vyvažovat ochranu zdrojů proti jiným důležitým zájmům („významné sociální zájmy“ a „objasnění případu“), nebylo v daném případě státním zástupcem uplatněno. Úloha Soudu je však širší. Při posuzování, zda byl zásah „nezbytný“ podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy, musí být zkoumáno, zda byl dostatečným důvodem podložen soudní příkaz k poskytnutí svědectví, který byl uložen stěžovateli. Okolnosti týkající se určení totožnosti pana X jsou tedy jen jedním z prvků v rámci tohoto posouzení. I když Soud souhlasil s Nejvyšším soudem v obecné úvaze, že situace, kdy se zdroj sám odhalí, zmírňuje obavy související s opatřeními spojenými se zpřístupněním této informace, Soud má za to, že znalost totožnosti pana X nemůže být v hodnocení proporcionality zásahu rozhodujícím kritériem.

76. Za těchto okolností Soud rozhodl, že ochrana poskytovaná novinářům, pokud jde o jejich právo zachovávat důvěrnost zdrojů, je dvojitá: týká se nejen novináře samotného, ale také jeho zdroje, který dobrovolně pomáhá při informování veřejnosti o záležitostech veřejného zájmu (viz *Nordisk Film & TV A/S* proti Dánsku, č. 40485/02, rozhodnutí ze dne 8. 12. 2005, a například *Stichting Osade Blade* proti Nizozemí, č. 8406/06, rozhodnutí ze dne 27. 5. 2014, § 64). Tyto okolnosti, s ohledem na motivaci pana X, který sám sebe stěžovatele představil jako zdroj a sám se přihlásil během šetření, naznačují, že stupeň ochrany podle čl. 10 Úmluvy, který je v tomto případě aplikovatelný, nemůže dosahovat stejné úrovně, jaká je jinak poskytována novinářům, kteří pomáhají osobě neznámé.

77. Jak poznamenal Nejvyšší soud, pro posouzení proporcionality byla v daném případě důležitá také skutečnost, že pan X byl obviněn z toho, že stěžovatelku užil jako nástroj k manipulaci s trhem. Přestože odhalení zdroje se v tomto případě stalo problémem poprvé v rámci vyšetřování pana X, kdy nebyly žádné pochyby například o následné újmě společnosti, které se týkal dopis zaslaný stěžovateli (naproti tomu například v případě *Goodwin*, cit. výše, kde byl příkaz k odhalení zdroje primárně určen k prevenci), bylo rozhodnuto o tom, že ochrana zdroje dle čl. 10 Úmluvy je uplatnitelná i tehdy, kdy byla identita zdroje vyšetřujícím orgánům známa již před vyšetřováním.

78. Podle názoru Soudu je rozhodnutí o tom, zda byl příkaz proti stěžovatelce „nezbytný“ ve smyslu čl. 10 odst. 2, nutné posuzovat i ve světle toho, zda tento příkaz v rámci vyšetřování a následného soudního řízení vedeného proti panu X, byl potřebným důkazem. Dále Soud poznamenává, že sám pan X se nedomníval, že je nutné, aby byl napadený příkaz stěžovatelce uložen s ohledem na ochranu jeho práv. Prostřednictvím svého advokáta také popsal jeho vztah se stěžovatelkou a nikdy neodmítl, že by byl zdrojem.

79. Jak uvedl Nejvyšší soud, při posuzování nutnosti „prevence kriminality a nepokojů“ je třeba vzít v úvahu závažnost trestného činu, ze kterého byl pan X podezřelý, a za nějž byl nakonec odsouzen na jeden rok a šest měsíců odnětí svobody. Ačkoli manipulace s trhem nebyla jediným počínáním, kvůli kterému byl pan X obžalován, zaujímala důležitou součást trestního stíhání.

80. Na druhé straně je třeba konstatovat, že odmítnutí stěžovatelky zveřejnit její zdroj nebo zdroje nemohlo v daném okamžiku bránit vyšetřování případu nebo řízení proti panu X. Nejdříve byla ze strany příslušného orgánu podána proti panu X obžaloba, aniž by v té době měl od stěžovatelky jakékoli informace, které by mohly odhalit její zdroj nebo zdroje. Městskému soudu ani Vrchnímu soudu nebylo bráněno, aby opodstatněnost obvinění posoudily. Naopak, jak vyplývá ze záznamu, jakož i z rozhodnutí Městského soudu, dle mínění státního zástupce mohl být případ dostatečně objasněn i bez svědectví stěžovatelky. Poté, co se stěžovatelka odvolala proti příkazu, státní zástupce nepodal návrh na odložení případu pana X, a stíhání dále pokračovalo i bez svědectví stěžovatelky. Nakonec bylo rozhodnuto, že odvolání stěžovatelky proti příkazu nebude postoupeno Vrchnímu soudu dříve, než bude rozhodnutí Městského soudu doručeno panu X. V tomto rozsudku Městský soud uvedl, že nebyl učiněn návrh na rozšíření (až do konečného rozhodnutí), což odráželo názor státního zástupce, že případ je dostatečně objasněn. Ani Městský soud a ani Vrchní soud tak ve svých rozhodnutích nenaznačily, že odmítnutí stěžovatelky poskytnout důkazy by vyvolalo obavy obou zmíněných soudů ohledně ostatních důkazů proti panu X nebo případu jako takového.

81. Jde-li o otázku, zda měla stěžovatelka povinnost předložit důkazy o vztahu s panem X, Nejvyšší soud poznamenal, že dle jeho názoru by svědectví stěžovatelky mohlo významně přispět k objasnění dalších okolností, které se týkaly vztahu stěžovatelky a obžalovaného X. V trestním řízení vedeném proti panu X skutečnost, že stěžovatelka odmítla uveřejnit svůj zdroj nebo své zdroje, však v jakémkoliv časovém intervalu nebránilo postupu řízení jako takového. S ohledem na to Soud poznamenal, že v případě Voskuil, cit. výše, shledal, že potenciální význam požadovaných informací od novináře v trestním řízení je podle čl. 10 Úmluvy nedostatečným odůvodněním toho, aby novinář odhalil svůj zdroj nebo své zdroje. Soud vzal přitom v úvahu, že vnitrostátnímu soudu nic nebránilo v tom, zvažovat další okolnosti případu, jelikož poskytnutí odpovědi na otázku, kdo je zdrojem směřujícím k zajištění spravedlivého procesu obviněného, nebyla v daném případě dle Soudu relevantní.

82. Soud taktéž zdůraznil, že pomáhají-li novináři při identifikaci svých anonymních zdrojů, vzniká „chladící“ účinek (viz *Financial Times Ltd. a další*, cit. výše). V daném případě byl příkaz k odhalení zdrojů omezený pouze na to, že ukládal stěžovatelce povinnost předložit důkazy o jejím spojení s panem X, který sám prohlásil, že je zdrojem. Zatímco je pravda, že veřejnosti neodhalení zdrojů by v tomto případě nezpůsobilo žádnou reálnou škodu, Soud má za to, že okolnosti projednávané věci nicméně nepostačovaly k tomu, aby bylo svědectví stěžovatelky vynuceno.

83. Nejvyšší soud se omezil pouze na provedení testu proporcionality daného zásahu dle čl. 10 odst. 2 Úmluvy, dle Soudu s ohledem na ochranu novinářských zdrojů pramenící ze svobody tisku, přestože byly důvody k podání svědectví stěžovatelky o jejím spojení s panem X relevantní, nebyly nicméně v daném případě zcela dostačující. Soud dále uvedl, že s ohledem na odpovídající úroveň ochrany aplikovatelné na konkrétní okolnosti případu, nenabyl přesvědčení, že by příkaz byl odůvodněn požadavkem náležitého veřejného zájmu, nebo že by byl nezbytný v demokratické společnosti.

84. Soud proto dospěl k závěru, že čl. 10 Úmluvy byl porušen.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že pokuta uložená stěžovatelce k zaplacení bude odpovědným státem vrácena do tří měsíců od doby, kdy se toto rozhodnutí stane konečným ve smyslu čl. 42 § 2 Úmluvy;
4. *Zamítá* zbytek stěžovatelčina nároku na přiměřené zadostiučinění.

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matuš)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
20. 6. 2017
VĚC BOGOMOLOVA PROTI RUSKU
(rozsudek ve věci Bogomolova proti Rusku, stížnost č. 13812/09)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 84 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

K otázce ochrany osobnosti v důsledku zveřejnění fotografie nezletilého bez jeho souhlasu i bez souhlasu zákonných zástupců a ke kontextu, v jakém byla fotografie zveřejněna

***Klíčová slova:* respektování soukromého a rodinného života – pozitivní závazky státu – přiměřenost – vyčerpání všech dostupných prostředků ochrany**

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP se zaměřuje na otázku respektování čl. 8 Úmluvy v souvislosti se zveřejněním fotografie se zachycením podoby člověka – v daném případě syna stěžovatelky, a to na titulní straně brožury informující o aktivitách centra v oblasti ochrany sirotků a pomoci při adopcích. Soud se v tomto případě domnívá, že ač fotografie nebyla doprovázena žádnými informacemi nebo připomínkami týkajícími se samotného chlapce či stěžovatelky, přesto mohlo dojít k poškození stěžovatelčiny dobré pověsti, pokud toto poškození dosáhlo určitého stupně závažnosti a omezilo její právo na respektování jejího soukromého života. Z kontextu, v jakém byla zveřejněná fotografie vydána, je podle Soudu přinejmenším možno dovodit, že stěžovatelčin syn mohl být osiřelý. V důsledku toho mohla brožura vytvořit u čtenářů falešný dojem, že stěžovatelčin syn nemá rodiče nebo že ho jeho rodiče opustili. Kterýkoli z těchto nebo podobných falešných dojmů by mohl poškodit veřejné vnímání rodinných vazeb a vztahů mezi stěžovatelkou a jejím synem. Soud proto dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, jehož hlavním cílem je ochrana jednotlivce proti svévolnému zasahování ze strany orgánů veřejné moci. Nejedná se však pouze o povinnost státu, aby se zdržel takového zásahu: vedle tohoto záporného závazku mohou existovat pozitivní závazky spojené s dosažením respektování soukromého a rodinného života. Tyto povinnosti mohou zahrnovat přijetí opatření, jejichž cílem je zajistit respektování soukromého života i v oblasti vztahů jednotlivců mezi sebou, což platí také pro ochranu vyobrazení každé osoby před jejich zneužíváním.

Právo na podobu je hodnoceno jako jedna z významných hodnot osobnosti člověk a je představováno především užíváním a dispozičním právem subjektu ve vztahu jak k zachycení jeho podoby, tak i například k jejímu případnému šíření. Významná je proto úprava obsažená v ustanovení § 85 o. z. stanovící, že rozšiřovat podobu člověka je možné jen s jeho svolením, avšak svolí-li někdo k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, platí, že svoluje i k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat. Vždy však platí korektiv, který přináší ustanovení § 90 o. z., podle něhož zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka. Tato zásada je pak plně v souladu s úvahou Soudu, že zveřejnění fotografie syna stěžovatelky mohlo poškodit jejich osobnostní zájmy (vnímání jejich rodinných vazeb), což vedlo ve svých důsledcích ke zmíněnému porušení čl. 8 Úmluvy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, ruská občanka a učitelka na střední škole, v roce 2007 zjistila, že se na titulní straně informační brožury Městského centra pro psychologické, zdravotní a sociální služby (dále jen „centrum“) nachází fotografie tváře jejího šestiletého syna. Šestistránková brožura, vydaná v nákladu 200 kusů, informovala o aktivitách centra v oblasti ochrany sirotek a pomoci při adopcích. Chlapecova tvář zabírala většinu titulní stránky, s tím, že nad fotografií byl umístěn nápis „Děti potřebují rodinu“ a pod ní byl název centra. Na poslední straně byl nápis: „Pokud chcete zachránit osamělé dítě a dát mu své srdce a domov, přijďte k nám!“

Stěžovatelka namítala, že nebyla o uveřejnění fotografie na brožuru vůbec informována, nedala souhlas s jejím zveřejněním a brožura navíc působila difamačně, neboť vytvořila dojem, že se stěžovatelka o svého syna nedostatečně stará, anebo že ho dokonce opustila či že osířel.

Vnitrostátní orgány následně ze stěžovatelčina podnětu přezkoumaly postup vzniku sporné brožury a informovaly ji, že za vydání brožury zodpovídá vydavatelská společnost, která našla fotografii jejího syna na internetu, přičemž konkrétní zdroj není možné dohledat. Zároveň správní orgány doporučily stěžovatelce bránit se soudní cestou.

V březnu 2008 podala stěžovatelka proti vydavatelské společnosti za sebe i svého syna žalobu na ochranu osobnosti, ve které poukazovala na to, že její syn byl ve školce kvůli zveřejněné fotografii šikanován a že zveřejnění fotografie ohrozilo také její osobnostní práva a dobrou pověst jakožto učitelky na střední škole. Centrum zůstalo osobou zúčastněnou na řízení. Vydavatelská společnost popřela svou zodpovědnost za zveřejnění a výběr fotografií, neboť vytvoření grafické úpravy bro-

žury na základě smluvního vztahu zadala panu P., který není jejich zaměstnancem. K získání fotografie stěžovatelčina syna došlo se souhlasem stěžovatelky známou pana P., která následně fotografii panu P. předala. Pan P. tedy nevěděl, koho tato fotografie zobrazuje a ani po tom nepátral. Okresní soud žalobu zamítl, neboť brožura nemohla zasáhnout osobnostní práva stěžovatelky ani jejího syna, když neobsahovala žádné difamační či jiné informace o osobě na titulní straně, a navíc sloužila veřejnému zájmu – zprostředkování informací o činnosti centra. Možné negativní dopady představují individuální hodnotový úsudek, který nevyplývá z obsahu a účelu této informační brožury. Zároveň soud přihlédl k tomu, že stěžovatelka dala k fotografování jejího syna souhlas a o další osud této fotografie se nestarala a ani neuplatnila žádná omezení nebo podmínky pro používání těchto fotografií.

Stěžovatelka následně podala v práci výpověď. Rozsudek okresního soudu byl k jejímu odvolání potvrzen krajským soudem. Stěžovatelka se poté se stížností obrátila na Evropský soud pro lidská práva a namítala porušení čl. 8 Úmluvy.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. STĚŽOVATELČINA ŽALOBNÍ LEGITIMACE

32. Vláda nezpochybnila, že stěžovatelka mohla podat tuto žalobu nejen jménem svým, ale i jménem svého syna. Soud nevidí žádný důvod k přijetí jiného závěru, a tudíž souhlasí s tím, že stěžovatelka byla oprávněna podat tuto stížnost i za svého nezletilého syna.

II. ÚDAJNÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

A. PŘÍPUSTNOST

1. Podání účastníků řízení

34. Vláda vznesla dvě námítky ohledně přípustnosti žaloby.

35. Zaprvé je stížnost neslučitelná s Úmluvou *ratione personae*, jelikož byla namířena proti soukromým osobám. Fotografie chlapce byly pořízeny soukromým fotografem a publikovány soukromou vydavatelskou společností. Stěžovatelka podala žalobu proti těmto soukromým osobám a nikoliv proti státním orgánům. Centrum, jakožto státní orgán, který objednal brožuru, se účastnilo tohoto řízení pouze jakožto třetí strana.

36. Zadruhé stěžovatelka nevyčerpala vnitrostátní opravné prostředky, které měla k dispozici, pokud jde o její stížnost na porušení práva jejího syna na respektování jeho rodinného a soukromého života. V žalobě podané u vnitrostátních soudů sice uváděla, že zveřejněním fotografie jejího syna v brožurě byla zasažena

její čest a pověst, nicméně, jak zdůraznil odvolací soud, stěžovatelka nevznesla nárok podle § 152.1 občanského zákoníku ohledně údajného protiprávního použití fotografie jejího syna. V souladu s § 196 odst. 3 občanského soudního řádu tak vnitrostátní soudy přezkoumaly stěžovatelčiny námitky tak, jak byly předloženy v žalobě.

37. Stěžovatelka se k tomuto nijak nevyjádřila.

2. Posouzení Soudu

a) Slučitelnost s Úmluvou *ratione personae*

38. V souladu s čl. 34 Úmluvy se Soud může zabývat pouze stížnostmi vycházejícími z toho, že se porušení práv zaručených Úmluvou dopustily státní orgány. Soud nemá pravomoc rozhodovat o stížnostech namířených proti jednotlivcům nebo soukromým společnostem (viz mimo jiné také Reynbakh proti Rusku, č. 23405/03, rozsudek ze dne 29. 9. 2005, § 18).

39. V projednávané věci měla stěžovatelka dva druhy námitek. Předně uváděla, že zveřejnění fotografie jejího syna v brožuře narušuje jejich soukromý a rodinný život. Zadruhé si stěžovala, že vnitrostátní úřady nedokázaly ochránit její a synovo právo na respektování soukromého a rodinného života.

40. Pokud jde o první část stížnosti, Soud konstatuje, že ve vnitrostátním řízení bylo prokázáno, že brožuru na žádost centra, státního orgánu, připravila a zveřejnila soukromá vydavatelská společnost. Fotografie umístil na titulní stranu pan P., který pro vydavatelskou společnost pracoval na základě smlouvy. Stěžovatelka nejdříve zahájila občanské řízení proti centru, ale poté souhlasila s vnitrostátním soudem, že centrum není pasivně legitimováno a muselo být nahrazeno vydavatelskou společností a panem P. Proto stěžovatelka nevystupovala vůči centru, i když i to mělo podíl na tom, že se chlapcova fotografie objevila na titulní stránce jeho brožury. Pokud jde o vydavatelskou společnost, ta nebyla ve vlastnictví státu, nevykonávala žádné veřejné funkce a stát nad ní zjevně nevykonával kontrolu. Z toho plyne, že v rozsahu, v němž stěžovatelka vytýká jednání vydavatelské společnosti, je tato část stížnosti *ratione personae* v rozporu s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 a musí být zamítnuta v souladu s čl. 35 odst. 4 Úmluvy.

41. Druhá část stížnosti však směřovala vůči vnitrostátním orgánům, které se zabývaly stížnostmi týkajícími se údajného porušení práva stěžovatelky i jejího syna na respektování svého soukromého a rodinného života, a je proto slučitelná *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy. Z toho vyplývá, že námitka vlády týkající se této části stížnosti musí být zamítnuta.

b) Vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy

42. Cílem požadavku vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy je poskytnout smluvním státům příležitost předcházet porušová-

ním, která jim mohou být vytýkána, před jejich předložením Soudu (viz Selmouni proti Francii, č. 25803/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 7. 1999, § 74). Vzhledem k tomu, že čl. 35 odst. 1 Úmluvy musí být vykládán bez nadměrného formalismu, nevyžaduje pouze podání žaloby k příslušným vnitrostátním soudům a využití účinných opravných prostředků. Obvykle také požaduje, aby stížnostní námítky, které byly předloženy Soudu, byly předloženy již vnitrostátním soudům, a to alespoň v základu a v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými vnitrostátním právem (viz mimo jiné, Gäfgen proti Německu, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2010, § 142).

43. Soud připomíná, že stěžovatelka namítala již v žalobě, že nezákonným zveřejněním fotografie jejího malého syna v brožůře došlo k poškození její cti, důstojnosti a profesní pověsti. Zejména uvedla, že fotografie jejího syna byla zveřejněna v brožůře bez jejího vědomí a souhlasu a byla následně rozšířena. Je pravda, že stěžovatelka výslovně neodkázala na § 152.1 občanského zákoníku. Je však na okresním soudu, aby při přípravě věci k soudnímu přezkumu na základě všech údajů, které má k dispozici, rozhodl, které právo bude aplikovat při rozhodování ve věci. Z protokolů o soudních jednáních navíc vyplývá, že stěžovatelčin právní zástupce výslovně odkázal na § 152.1 občanského zákoníku. I ve svých odvolacích námítkách stěžovatelka vytýkala, že okresní soud věc nepřezkoumal z hlediska § 152.1 občanského zákoníku. S ohledem na výše uvedené skutečnosti se Soud domnívá, že stěžovatelka stížnost proti neoprávněnému zveřejnění a šíření fotografie svého syna před vnitrostátními soudy vznesla, a tudíž jim poskytla příležitost k přezkoumání a případně konstatování údajného porušení práv podle čl. 8 Úmluvy.

44. Soud proto zamítá námitku vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků.

(...)

B. DŮVODOST STÍŽNOSTI

(...)

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

51. Pojem soukromého života ve smyslu čl. 8 Úmluvy je široký a zahrnuje řadu aspektů týkajících se osobní totožnosti, jako je jméno nebo obraz osoby, a dále fyzickou a psychickou integritu osoby [viz Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, § 95]. Soud rovněž uznal, že součástí osobní identity a psychické integrity je i dobrá pověst (viz

Pfeifer proti Rakousku, č. 12556/03, rozsudek ze dne 15. 11. 2007, § 35) a čest (viz Sanchez Cardenas proti Norsku, č. 12148/03, rozsudek ze dne 4. 10. 2007, § 38), a proto spadají také do rozsahu „soukromého“ života. Aby mohl být aplikován čl. 8 Úmluvy, musí útok na dobrou pověst dosahovat určité míry závažnosti a musí být proveden způsobem, který způsobuje pochybnosti o dodržování práva na respektování soukromého života (viz A. proti Norsku, č. 28070/06, rozsudek ze dne 9. 4. 2009, § 64 a Axel Springer AG proti Německu, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, § 83).

52. Pokud jde o fotografie, Soud konstatoval, že vyobrazení osoby prezentuje jeden z hlavních atributů jeho osobnosti, neboť odhaluje jeho jedinečné rysy a odlišuje ho od ostatních. Právo na ochranu svého vyobrazení je tedy podstatnou součástí osobního rozvoje a předpokládá právo určovat použití tohoto vyobrazení, včetně práva odmítnout jeho zveřejnění (viz Reklos a Davourlis proti Řecku, č. 1234/05, rozsudek ze dne 15. 1. 2009, § 40).

53. Hlavním cílem čl. 8 Úmluvy je ochrana jednotlivce proti svévolnému zasahování ze strany orgánů veřejné moci. Nejedná se pouze o povinnost státu, aby se zdržel takového zásahu: vedle tohoto záporného závazku mohou existovat pozitivní závazky spojené s dosažením respektování soukromého a rodinného života. Tyto povinnosti mohou zahrnovat přijetí opatření, jejichž cílem je zajistit respektování soukromého života i v oblasti vztahů jednotlivců mezi sebou. To platí také pro ochranu vyobrazení každé osoby před jejich zneužíváním (viz výše uvedený rozsudek Von Hannover, § 98).

c) Aplikace obecných zásad na projednávanou věc

54. Mezi účastníky řízení je nesporné, že fotografie publikovaná na titulní straně brožury zobrazuje stěžovatelčina syna, a že brožura byla vydána v počtu 200 kusů a distribuována v okrese Usolskiy v oblasti Perm. Dále nebylo zpochybněno, že fotografie nebyla doprovázena žádnými informacemi nebo připomínkami týkajícími se samotného chlapce či stěžovatelky. Soud se nicméně domnívá, že i přesto může dojít k poškození stěžovatelčiny dobré pověsti, pokud toto poškození dosáhlo určitého stupně závažnosti a omezilo její právo na respektování jejího soukromého života. S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že zveřejnění fotografie spadá do rozsahu „soukromého života“ stěžovatelky a jejího syna ve smyslu čl. 8 Úmluvy.

55. Hlavní otázkou v projednávané věci tedy je, zda vnitrostátní soudy poskytly stěžovatelce a jejímu synovi dostatečnou ochranu jejich soukromého života.

56. Soud připomíná, že při rozhodování o žalobě vnitrostátní soudy prokázaly, že fotografie byla pořizena se stěžovatelčiny vědomím a že stěžovatelka neuplatnila žádné omezení nebo podmínky jejího použití. Soudy se však nezabývaly tím, zda souhlasila se zveřejněním a šířením této fotografie.

57. Soud dále poznamenává, že se projednávaná věc týká zveřejnění fotografie, z níž lze v kontextu, v jakém byla vydána, přinejmenším dovodit, že stěžovatelčin syn mohl být osiřelý. V důsledku toho mohla brožura vytvořit u čtenářů falešný dojem, že stěžovatelčin syn nemá rodiče nebo že ho jeho rodiče opustili. Kterýkoli z těchto nebo podobných falešných dojmů by mohl poškodit veřejné vnímání rodinných vazeb a vztahů mezi stěžovatelkou a jejím synem.

58. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné, aby umožnily Soudu dospět k závěru, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

II. APLIKACE ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost týkající se neochoty vnitrostátních orgánů chránit práva stěžovatelky a jejího syna na respektování jejich soukromého a rodinného života za přípustnou a zbývající část stížnosti za nepřipustnou;

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;

3. *Rozhoduje*, že

a) žalovaný stát má stěžovatelce zaplatit do tří měsíců ode dne, kdy je rozsudek konečný, v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, tyto částky převedené na měnu žalovaného státu v sazbě platné ke dni vypořádání:

i) 130 eur (sto třicet eur) plus veškerá daň, která by mohla být účtována v souvislosti s peněžitou škodou;

(ii) 7 500 eur (sedm tisíc pět set eur) plus jakákoli daň, která by mohla být účtována, pokud jde o nemajetkovou újmu;

iii) 100 eur (sto eur) plus veškerá daň, která může být účtována žadateli, pokud jde o náklady a výdaje;

b) od uplynutí uvedených tří měsíců až do vypořádání bude splatná úroková sazba z výše uvedené částky rovnající se mezní zápůjční úrokové sazbě Evropské centrální banky během běžné lhůty plus tři procentní body.

4. *Prohlašuje* jednomyslně zbytek žádosti o spravedlivé zadostiučinění za nepřipustný.

(Zpracovali: JUDr. Pavel Pavlík a JUDr. Klára Pawliková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
24. října 2017
VĚC EKER PROTI TURECKU
(rozsudek Eker proti Turecku, stížnost č. 24016/05)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 6, článek 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 odst. 1, článek 17 Listiny základních práv a svobod
zák. č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku

Klíčová slova:
soukromý život – **ochrana osobnosti** – spravedlivý proces – **přiměřená délka** – smír – ústní projednání – svoboda projevu – sdělovací prostředky – **kritika a defamace** – novinář – občanský projev ve veřejném zájmu – odpovědná žurnalistika – **ochrana pověsti jiných** – svoboda projevu – svoboda zastávat názory – svoboda rozšiřovat informace – tisk

K podmínkám ústního projednání a právu na odpověď v tisku

Autorský komentář:

Případ Eker proti Turecku, který se dotýká práva na odpověď, má zajímavý dopad ve dvojí oblasti: upřesňuje podmínky, za kterých je možné nenařídít ústní projednání věci, a konkretizuje koncept práva na odpověď v kontextu výkonu svobody projevu (a práva na soukromý život). Rozsudek rozvíjí předchozí judikaturu ESLP a poměrně zásadním způsobem rozšiřuje možnosti obsahu i přípustnosti odpovědi jako opravného prostředku proti informacím poškozujícím dobrou pověst jednotlivců.

Celkově jde pouze o třetí případ projednávaný ESLP, kdy noviny tvrdily, že povinnost zveřejnit odpověď podle vnitrostátního práva vedla k porušení práv garantovaných Úmluvou (srov. Ediciones Tiempo SA proti Španělsku, č. 13010/87, rozsudek ze dne 12. 7. 1989, v němž Komise pro lidská práva posuzovala pouze práva chráněná čl. 8, a Kaperzynski proti Polsku, stížnost č. 43206/07 ze dne 3. 4. 2012, kde se ESLP odklonil od hodnocení Komise a posuzoval případ pouze s ohledem na čl. 10 Úmluvy).

Rozsudek Eker předchází judikaturu posouvá a sjednocuje. Prvně zdůraznil, že právo na ústní projednání nemá absolutní povahu. Z hlediska práva na spravedlivý proces zde převažuje rychlost a hospodárnost řízení, jehož účel by se jakoukoliv

prodlevou výrazně snižoval. Účel ochrany pověsti tak, zejména za okolností, kdy nedochází k rozporování předložených důkazů, převažuje nad principy veřejnosti a ústnosti řízení. Normativním cílem prostředku odpovědi je proto poskytnout oběma stranám, vydavateli i dotčenému jednotlivci (jednotlivcům) stejné zbraně.

Zároveň rozsudek stěžejním způsobem posouvá vnímání práva na odpověď, když zdůrazňuje, že ochranná funkce práva na odpověď má dvě části: povinnost zveřejnit odpověď nemůže být odůvodněná pouze ochranou individuálních zájmů, ale také nutností informovat veřejnost nejširším možným způsobem a zpřístupnit veřejné debatě různé názory a zdroje informací. Ač tedy Soud věcně posuzoval zejména eventuální porušení čl. 10, zdá se, že normativní základ práva na odpověď se opírá o dva sloupy, čl. 8 i čl. 10.

Pro vnitrostátní soudy tak ESLP představil poměrně jasný návod, jak postupovat při posuzování přípustnosti práva na odpověď: odpověď sama o sobě nesmí tisknutit změnit původní článek (sdělení), ani mu nesmí zakázat opětovně publikovat jeho verzi faktů.

SKUTKOVÝ STAV

(1–16) Stěžovatel, pan Mustafa Eker, státní příslušník Turecké republiky, se narodil v roce 1971 v Sinopu, kde působil jako vydavatel místního deníku Bizim Karadeniz. Dne 23. února 2005 vydal stěžovatel článek s názvem „Yolunuz açık olsun,, (Ať bude Vaše cesta čistá), v kterém kritizoval Sinopské sdružení novinářů, jehož byl sám členem, které obvinil z jednání v rozporu s jeho hlavním cílem, a také z toho, že již dále neslouží k účelu, k němuž bylo vytvořeno. O dva dny později, 25. února 2005, se předseda sdružení obrátil na redakci s žádostí o zveřejnění odpovědi, jelikož zveřejněný článek se dotknul jeho dobré pověsti a pověsti dalších členů sdružení. Jelikož deník publikovat odpověď odmítl, obrátil se předseda sdružení na smírčí soud v Sinop (Sulh ceza mahkemesi) s žádostí o nařízení zveřejnění opravné odpovědi. Na podporu své žádosti uvedl, že dotčený článek poškodil jeho dobrou pověst a čest, jakož i dobrou pověst dalších výkonných členů sdružení. Dále tvrdil, že článek obsahoval neúplné a nepravdivé informace a obvinění. Smírčí soud žalobci vyhověl ve smyslu zákona č. 5187 poté, co shledal, že navržená odpověď reaguje na článek a neobsahuje žádné nezákonné prvky, a nařídil zveřejnění odpovědi do tří dnů od právní moci rozhodnutí. Stěžovatel nicméně proti rozhodnutí podal odpor u trestního soudu v Sinop, když tvrdil, že předmětná odpověď se nevztahovala k jeho článku, obsahovala urážky a byla proti duchu tiskového zákona. Vysvětlil také důvody, které jej vedly ke kritice sdružení, která však, dle jeho mínění, nepřesáhla přípustnou hranici. Opravná odpověď podle něj nereagovala na faktické informace, ale názory sdružení, a obsahovala jak urážlivá sdělení, tak dezinformace. Trestní soud námitku odmítl a opravná odpověď byla uveřejněná v deníku.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

17. Stěžovatel namítal porušení čl. 6, 8 a 13 Úmluvy a poukázal na nespravedlivost řízení o jeho opravném prostředku (...). V tomto ohledu odkázal na nepřítomnost ústního projednání a nedostatečné přezkoumání u smírčího soudu a trestního soudu, jakož i na nemožnost odvolat se proti těmto rozhodnutím před nejvyšším soudem.

18. Soud připomíná, že není vázán kvalifikací skutkového stavu ani postupem navrženým stranami řízení. Vzhledem k okolnostem (...) se domnívá, že stížnost žadatele musí být prozkoumána (...) z hlediska čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který zní takto:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem (...), který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích (...).“

A. K neexistenci ústního projednání před smírčím a trestním soudem

1. K přijatelnosti

19. Soud shledal, že podle tureckého práva není řízení týkající se práva na odpočívání předběžným řízením a má autonomní povahu. Dále shledal, že ačkoliv řízení probíhá u trestních soudů, s ohledem na jeho materiální podstatu a účinky, které turecké právo připisuje dotčenému právu za účelem ochrany dobré pověsti soukromých osob (...), se ve své podstatě dotýká sporu o občanské právo, a to právo na dobrou pověst (srov. Helmers proti Švédsku, č. 11826/85, rozsudek ze dne 29. 10. 1991). Soud se tudíž domnívá, že na dané řízení lze aplikovat čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní části.

20. S ohledem na skutečnost, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 Úmluvy a nenaplnuje žádný jiný důvod nepřijatelnosti, shledal Soud předmětnou stížnost za přijatelnou.

2. K odůvodněnosti

21. Vláda tvrdila, že s ohledem na důkazy obsažené v soudním spisu nebylo za účelem zajištění spravedlivého řízení nutné stěžovatele vyslechnout (...).

23. Soud zopakoval, že veřejnost soudního řízení je základním principem obsaženým v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tato veřejnost chrání jednotlivce před tajnou spravedlností, která se odehrává mimo kontrolu veřejnosti, a je tedy jedním z nástrojů, které přispívají k zachování důvěry v soudnictví a soudy. Výkonu spravedlnosti tak přisuzuje transparentnost, a tím pomáhá dosáhnout cílů čl. 6 odst. 1 Úmluvy: spravedlivý proces, jehož záruka je jednou ze základních zásad jakékoli demokratické společnosti (Diennet proti Francii, č. 18160/91, rozsudek ze dne

26. 9. 1995, § 33; B. a P. proti Spojenému království, č. 36337/97 a 35974/97, rozsudek ze dne 24. 4. 2001; Martinie proti Francii, č. 58675/00, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 4. 2006, § 39; Olujić proti Chorvatsku, č. 22330/05, rozsudek ze dne 5. 2. 2009; a Nikolova a Vandova proti Bulharsku, č. 20688/04, rozsudek ze dne 17. 12. 2013).

24. Soud rovněž připomíná, že povinnost nařídít ústní projednání nemá absolutní povahu (srov. Håkansson a Sturesson proti Švédsku, č. 11855/85, rozsudek ze dne 21. 2. 1990; Jussila proti Finsku, č. 73053/01, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 11. 2006). Podle ustálené judikatury Soudu, v rámci řízení před soudem, který je prvním a jediným stupněm, předpokládá právo každého jednotlivce na „ústní projednání“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 „slyšení“, není-li mimořádných okolností, které by jeho nařízení znemožňovaly (srov. GOC proti Turecku, č. 36590/97, rozsudek velkého senátu ze dne 11. 2. 2002; Martinie, cit. výše, § 41; a Pönkä proti Polsku, č. 64160/11, rozsudek ze dne 8. 11. 2016). Je-li nepřítomnost projednání obecným a absolutním pravidlem, aniž by byla žadateli nabídnuta možnost požádat o ústní projednání ve světle zvláštností svého případu, pak jsou pro její odůvodnění nevyhnutelné „zcela výjimečné“ okolnosti (Martinie, cit. výše, § 42). Článek 6 Úmluvy proto nutně nevyžaduje přítomnost slyšení ve všech řízeních. Uvedené platí zejména v případech, v nichž nedochází ke zpochybnění nebo kontroverzi ohledně skutkových okolností, které by si vyžadovaly slyšení, a v nichž soudy mají možnost rozhodnout spravedlivě a přiměřeným způsobem i na základě písemných tvrzení stran řízení (srov. například, Dory proti Švédsku, č. 28394/95, rozsudek ze dne 12. 11. 2002, § 37; Pursiheimo proti Finsku, č. 57795/00, usnesení ze dne 25. 11. 2003; a Şahin Karakoç proti Turecku, č. 19462/04, rozsudek ze dne 29. 4. 2008). Podobně tak Soud nemůže shledat, (...) že výše uvedený čl. 6 za každých okolností vyžaduje právo na ústní projednání, a to bez ohledu na povahu projednávaných věcí. Další úvahy, včetně práva na projednání v přiměřené lhůtě a z toho vyplývající potřebu rychlého vyřízení věcí, jsou důležité pro určení, zda je ústní projednání nezbytné (Varela Assalino proti Portugalsku, č. 64336/01, usnesení ze dne 25. 4. 2002). Soud již dříve konstatoval, že řízení zaměřené výhradně na právní nebo vysoce technické otázky může splnit podmínky stanovené v čl. 6 Úmluvy i při absenci ústního projednání (Jurisic a Collegium Mehrerau proti Rakousku, č. 62539/00, rozsudek ze dne 27. 7. 2006; a Mehmet Emin Şimşek proti Turecku, č. 5488/05, rozsudek ze dne 28. 2. 2012).

25. Soud shledal, že právo na odpověď je nedílnou součástí tureckého právního systému (...), který rovněž poskytuje prostor pro nesouhlas oběma stranám sporu, konkrétně tisku a jednotlivci, který hodlá zveřejnit svou odpověď (Oktar proti Turecku, č. 42876/05, usnesení ze dne 10. 5. 2011).

26. V projednávané věci Soud konstatuje, že sdružení, které stěžovatel označil ve svém článku, využilo za účelem zveřejnění své opravné odpovědi smířčího sou-

du (...). Podle § 14 zákona č. 5187 (...) se žalobce nemohl účastnit řízení u smírčího soudu (...). Měl však příležitost odvolat se proti jeho rozhodnutí u trestního soudu (...). Oba vnitrostátní soudy posoudily příslušnou žádost o vydání soudního příkazu podanou sdružením, jakož i odvolání podané stěžovatelem, bez ústního projednání.

27. Soud poznamenává, že otázka, o které rozhodovaly v projednávané věci vnitrostátní soudy, byla, zda došlo k poškození dobré pověsti a důstojnosti sdružení, a tedy zda bylo oprávněno k uplatnění práva na zveřejnění odpovědi. Vnitrostátní soudy byly pak povinny přezkoumat obsah textu odpovědi a ujistit se, že neobsahoval urážlivá vyjádření nebo poškození práv jiných osob, a také přezkoumat její formu (...).

28. Soud se domnívá, že tyto otázky, které vyžadují obsahové a formální posouzení opravné odpovědi, lze rozhodnout na základě písemných podání a vyjádření stran řízení. Za okolností projednávané věci a s ohledem na povahu řízení tudíž nevystala otázka hodnověrnosti důkazů, která by vyžadovala výslech svědků. V této souvislosti Soud poznamenává, že řízení o právu na odpověď je nezávislé na jakémkoliv souvisejícím řízení o ochranu dobré pověsti, v rámci něhož je ověření pravdivosti důkazů prováděno v přísném souladu se zásadou kontradiktornosti (...).

29. Soud dále poznamenává, že řízení o právu na odpověď, jak stanoví turecké právo, je součástí zvláštních řízení. V souladu s ustanovením zákona č. 5187 smírčí soud rozhodoval o návrhu na vydání soudního příkazu k zveřejnění práva na odpověď ve lhůtě tří dnů, a trestní soud o námitce v průběhu lhůty tří dnů (...). Navíc v tomto případě smírčí soud upřesnil, že odpor proti jeho rozhodnutí musí být podán do tří dnů od jeho doručení (...). Soud proto shledává, že rychlost je základním prvkem řízení o právu na odpověď. V tomto ohledu připomíná, že v některých případech je legitimní, aby vnitrostátní orgány zohlednily požadavky hospodárnosti a efektivity řízení (Schuler-Zraggen proti Švýcarsku, č. 14518/89, rozsudek ze dne 24. 6. 1993, § 58).

30. Soud se domnívá, že tento požadavek rychlého vyřízení, který je ukládán vnitrostátním soudům pokud jde o zveřejnění práva na odpověď, lze považovat za nezbytný a důvodný za účelem umožnění zpochybnit nepravdivé informace zveřejněné v tisku a zajistit pluralitu názorů (...) ve věcech obecného společenského zájmu. V této souvislosti připomíná, že informace je komodita, která podléhá zkáze a oddálením jejího zveřejnění, byť i jen o krátkou dobu, může ztratit na své hodnotě a významu (Kaos GL proti Turecku, č. 4982/07, rozsudek ze dne 22. 11. 2016).

31. S ohledem na výše uvedené je třeba mít za to, že v projednávané věci v rámci řízení o právu na odpověď, v němž právní otázky nebyly příliš složité a vnitrostátní soudy musely rozhodnout rychle, skutečnost, že vnitrostátní soudy rozhodly na základě posouzení písemných materiálů ve spisu a bez nařízení ústního projed-

nání, neovlivňuje požadavky čl. 6 odst. 1 týkající se ústnosti a veřejnosti (Varela Assalino, cit. výše).

32. V projednávané věci proto nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (...).

B. Další části stížnosti

33. Pokud jde tvrzení nedostatečného posouzení žádosti o zveřejnění opravné odpovědi a podaného odporu, Soud (...) připomíná, že provedení důkazů je upraveno primárně vnitrostátními právními předpisy a je v zásadě věcí vnitrostátních soudů (Edwards proti Spojenému království, č. 13071/87, rozsudek ze dne 16. prosince 1992, § 34). Rovněž připomíná, že není soudem čtvrtého stupně a v rámci čl. 6 odst. 1 Úmluvy přezkoumává závěry vnitrostátních soudů pouze tehdy, pokud lze jejich zjištění pokládat za svévolná nebo zjevně neodůvodněná (viz například Khamidov proti Rusku, č. 72118/01, rozsudek ze dne 15. 11. 2007; Andjelkovic proti Srbsku, č. 1401 až 1408, rozsudek ze dne 9. 4. 2013; a Bochan proti Ukrajině č. 2, č. 22251/08, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2015).

34. Soud konstatuje, že v projednávané věci stěžovatel mohl předložit svá tvrzení a námitky proti zveřejnění dotčené odpovědi, když podával u trestního soudu odpor (...). Soud dále konstatuje, že stěžovatel nepředložil žádný důkaz, který by podpořil jeho tvrzení, že vnitrostátní soudy nezkoumaly text opravné odpovědi přiměřeným způsobem. Neexistuje tedy žádný důvod, aby Soud shledal, že v projednávané věci bylo hodnocení důkazů vnitrostátními soudy svévolné nebo zjevně nepřiměřené.

35. Konečně, pokud jde o stížnosti žalobce, že se nemohl dovolat k Nejvyššímu soudu, Soud připomněl, že ač vnitrostátní právo neumožňovalo žádný opravný prostředek proti rozhodnutí trestního soudu (...), čl. 6 odst. 1 Úmluvy nezaručuje právo na dvouinstanční řízení (viz Oktar, výše).

36. S ohledem na vše výše uvedené se Soud domnívá, že tyto námitky jsou zjevně neopodstatněné a musí být odmítnuty ve smyslu čl. 35 odst. 3a Úmluvy.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

37. Stěžovatel tvrdil, že byl donucen zveřejnit text, který poškodil jeho dobrou pověst a důstojnost a tvrdí, že takové zveřejnění představuje zásah do jeho práva na svobodu projevu (...).

38. Soud považuje za vhodné přezkoumat stížnost stěžovatele podle čl. 10 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání členským státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti (...) k ochraně pověsti nebo práv jiných (...).“

A. K přijatelnosti

39. Vzhledem k tomu, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 Úmluvy a že neobsahuje žádný jiný důvod nepřijatelnosti, prohlašuje ji Soud za přijatelnou.

B. K odůvodnění

40. Vláda tvrdila, že tvrzený zásah do práva byl stanoven zákonem, konkrétně čl. 32 Ústavy a čl. 14 tiskového zákona, a sledoval legitimní cíl ochrany dobré pověsti a práv novinářů. Tisk má povinnost nepřekračovat určité hranice. Zveřejnění opravné odpovědi v tomto případě mělo umožnit vyjádření různých názorů na téže platformě, a tak dosáhnout spravedlivé rovnováhy mezi různými dotčenými právy. Zveřejnění tak reagovalo na naléhavou společenskou potřebu, bylo důležité pro zajištění plurality a umožnilo Sinopskému sdružení novinářů, které tvrdilo, že bylo veřejně uraženo, být slyšeno za stejných podmínek jako stěžovatel.

41. Stěžovatel se k tvrzením vlády nevyjádřil.

42. Soud odkazuje na obecné zásady obsažené v jeho rozsudcích týkajících se svobody projevu (viz *Morice proti Francii*, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4., 2015; a *Karácsony a další proti Maďarsku*, č. 42461/13 a 44357/13, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 5. 2016).

43. Připomíná, že povinnost zveřejnit opravnou odpověď je běžnou součástí právního rámce upravujícího výkon svobody projevu v tiskových médiích a že jako taková nemůže být považována za excesivní nebo nepřiměřenou (*Kaperzyński proti Polsku*, č. 43206/07, rozsudek ze dne 3. 4. 2012; a *Rusu proti Rumunsku*, č. 25721/04, rozsudek ze dne 8. 3. 2016). Právo na odpověď skutečně, jako důležitý prvek svobody projevu, spadá do rozsahu působnosti čl. 10 Úmluvy. Uvedené vyplývá z potřeby nejen umožnit rozporovat nepravdivé informace, ale také zajistit pluralitu názorů, a to zejména v oblastech veřejného zájmu, jako jsou literární a politické debaty (*Melnitchouk*, viz výše).

44. Nicméně, omezení čl. 10, druhého pododstavce, se vztahují stejně tak na výkon tohoto práva. Je třeba mít na paměti, že povinnost státu zaručit svobodu projevu jednotlivce neposkytuje jednotlivcům nebo organizacím neomezené právo na přístup k médiím za účelem šířením jejich názorů (*ibid*).

45. Soud dále připomíná, že v obecné rovině noviny a jiné soukromé sdělovací prostředky musí disponovat diskreční „redakční“ pravomocí při rozhodování o tom, zda zveřejní články, komentáře nebo dopisy od jednotlivců. Za

výjimečných okolností však může být zákonem požadováno, aby tisk zveřejnil opravu, reakci, ospravedlnění nebo rozhodnutí soudu v případě defamace. Existují situace, kdy má stát pozitivní povinnost zajistit svobodu projevu jednotlivce v médiích. V každém případě musí stát zajistit, aby odepření přístupu k médiím nepředstavovalo svévolný a nepřiměřený zásah do svobody projevu jednotlivce.

46. Soud připomíná, že v projednávané věci sdružení novinářů podalo k smířčímu soudu žádost, aby stěžovatel zveřejnil opravnou odpověď. Domnívá se, že zveřejnění textu odpovědi sdružení se týkalo výkonu svobody projevu.

47. Soud rovněž konstatuje, že povinnost stěžovatele zveřejnit odpověď může být považována za zásah do jeho práva na svobodu projevu. Dále shledává, že tento zásah byl stanoven zákonem, konkrétně čl. 32 Ústavy a čl. 14 tiskového zákona, a sledoval legitimní cíl ochrany dobré pověsti a práv jiných osob (...). Právo na odpověď má umožnit každému jednotlivci, aby se chránil proti určitým informacím nebo názorům šířeným prostředky veřejných komunikací, které mohou zasahovat do jeho soukromého života, cti a důstojnosti (Ediciones Tiempo proti Španělsku, č. 13010/87, rozhodnutí Komise ze dne 12. 7. 1989).

48–49. K otázce, zda byl tento zásah nevyhnutelný, Soud opakuje, že v demokratické společnosti představuje právo na odpověď záruku plurality informací, která musí být respektována (Ediciones Tiempo, viz výše). V tomto případě poznamenává, že stěžovatel musel zveřejnit text sdružení novinářů Sinop, který reagoval na kritiku jeho vedení. Text této odpovědi obsahoval prohlášení o fungování sdružení a o práci jeho členů a poskytl odpovědi na otázky vznesené stěžovatelem v jeho článku. Obsahoval také kritiku stěžovatele a implicitní narážky ohledně jeho profesionální integrity (...).

50. Za okolností projednávané věci se Soud domnívá, že vnitrostátní soudy dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi právem stěžovatele na svobodu projevu a právem sdružení chránit svou pověst. Ačkoli text opravné odpovědi obsahoval narážky, které by mohly být vůči stěžovateli hanlivé, Soud se domnívá, že nepřekročily hranice přípustné kritiky. Tón odpovědi byl také v podstatě podobný tónu, který použil stěžovatel ve svém článku.

51. Soud dále zdůrazňuje, že dotčené zveřejnění bylo přiměřené sledovanému cíli, jelikož stěžovatel nebyl nucen změnit obsah svého článku. Nic mu nebránilo opětovně zveřejnit jeho verzi skutečností.

52. S ohledem na vše uvedené Soud konstatoval, že v projednávané věci nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Za těchto okolností Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost v části týkající se čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o nedostatek ústního projednání před vnitrostátními soudy a stížnost v části týkající se čl. 10 Úmluvy za přijatelnou a ve zbytku stížnost za nepřijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o neexistenci ústního projednání před vnitrostátními soudy;
3. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(Zpracovala Katarína Šipulová, MSt., PhD.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
11. 10. 2017
VĚC ORAVEC PROTI CHORVATSKU
(rozsudek ve věci Oravec proti Chorvatsku, stížnost č. 51249/11)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 5 odst. 4

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 8 odst. 2, 5 Listiny základních práv a svobod
§ 67, § 68 odst. 1, § 73c, § 73d, § 146 odst. 2 písm. c), § 240 zák. č. 141/1961 Sb.,
trestní řád

Klíčová slova:

kontradiktorní řízení – neveřejné zasedání – **práva obhajoby** – **rovnost zbraní**
– rozhodování o vazbě – vazební zasedání – **zákonost zbavení svobody**

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí se věnuje garancím vztahujícím se k rozhodování o vzetí obviněného do vazby. Při zdůraznění kontradiktorní povahy trestního řízení a principu rovnosti zbraní, které je třeba dodržet i v případě rozhodování o omezení osobní svobody obviněného v předsoudním stadiu řízení, shledává porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy v postupu soudu, jenž na podkladě opravného prostředku státního zástupce proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce rozhodl o vzetí obviněného do vazby v neveřejném zasedání, tj. v jeho nepřítomnosti, a navíc za situace, kdy obviněný (stěžovatel), který se v té době nacházel na svobodě, ani jeho obhájce nebyli seznámeni s obsahem opravného prostředku, jenž jim nebyl doručen.

Právní úprava obsažená v trestním řádu České republiky předpokládá, že většina rozhodnutí o vazbě bude soudem učiněna v přítomnosti obviněného, respektive alespoň poté, co o takovém rozhodování byl vyrozuměn, neboť k jejich vydání dochází zpravidla buď v rámci hlavního líčení, veřejného zasedání, nebo vazebního zasedání (srov. § 73d tr. ř.). Na stranu druhou však nevylučuje, aby některá rozhodnutí o vazbě obviněného, zejména rozhodnutí stížnostního soudu, byla učiněna i v rámci neveřejného zasedání, a tudíž v jeho nepřítomnosti. Uvedený soud se pak, například bude-li rozhodovat o stížnosti státního zástupce, jež nemá odkladný účinek, proti usnesení, jímž byl obviněný z vazby propuštěn (viz § 74 odst. 2 věta druhá tr. ř.), může ocitnout v procesní situaci obdobné té, jež se stala předmětem posouzení Soudem. Právě ve vztahu k takovým případům se jeví vhodnou publikace podstatné části výše citovaného rozhodnutí, neboť z něj plyne nutnost poskytnout

obviněnému procesní možnost reagovat na argumenty obsažené v opravném prostředku státního zástupce. Ostatně z § 73c tr. ř. vyplývá, jaké zvláštní náležitosti musí obsahovat rozhodnutí o vazbě. I proto musí být obviněnému před rozhodnutím soudu poskytnuta možnost skutečnosti odůvodňující podezření ze spáchání trestného činu či konkrétní skutečnosti, z kterých jsou dovozovány důvody vazby atd., svým (případně písemným) vyjádřením rozptýlit, respektive předložit takové skutečnosti či důkazy, jež by svědčily o možnosti dosažení účelu vazby jiným opatřením [k tomu též srov. § 146 odst. 2 písm. c) věta za středníkem tr. ř.].

Informace o předkládaném rozhodnutí by nebyla úplná, pokud by alespoň v této části neodeznělo, že je k němu připojeno i částečné nesouhlasné a částečné separátní votum soudce Lemmense, který podstatu problému spatřoval v porušení čl. 5 odst. 1 a odst. 3 Úmluvy. Porušení čl. 5 odst. 1 shledal v tom, že rozhodnutí soudu z důvodů jím vyložených v bodech 2. a 3. jeho stanoviska nezajišťovalo požadavek předvídatelnosti, co se týče délky trvání vazby. Procesní postup soudu měl být dle jeho názoru (body 4. až 11.) posuzován podle čl. 5 odst. 3 Úmluvy, neboť propuštěním stěžovatele z vazby byla spojitost s prvotním rozhodnutím o jeho vzetí do vazby přerušena. Rozhodování tříčlenného senátu o opravném prostředku státního zástupce tak nebylo omezeno pouze na přezkum rozhodnutí vyšetřujícího soudce. V důsledku pobytu stěžovatele na svobodě byl tříčlenný senát v pozici, kdy rozhodoval o jeho vzetí do vazby ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy. Pokud před svým rozhodnutím stěžovatele nevyšlechl, jak tento článek vyžaduje v případě osob zbavených svobody podle čl. 5 odst. 1 písm. c), došlo k jeho porušení. Ve shodě s ostatními soudci shledal v postupu vnitrostátního soudu porušení (podle něj též aplikovatelného) čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

SKUTKOVÝ STAV

Rozhodnutím vyšetřujícího soudce Župního soudu v Osijeku (dále „župní soud“) ze dne 28. 4. 2011 byl stěžovatel, vůči němuž, jakož i dalším dvěma podezřelým (G. D. a I. D.), bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin obchodování s nezákonnými látkami, vzat na dobu jednoho měsíce do vazby, neboť G. D. vypověděl, že od něj kupoval drogy, a bylo zjištěno, že stěžovatel je nezaměstnaný a je vůči němu vedeno další trestní řízení pro podobné obvinění. Rozhodnutí napadené stěžovatelem bylo dne 3. 5. 2011 potvrzeno tříčlenným senátem téhož soudu (dále též jen „tříčlenný senát“). Protože G. D. svou původní výpověď odvolal a stěžovatel doložil, že je samostatně výdělečně činný, nařídil vyšetřující soudce dne 24. 5. 2011 jeho okamžité propuštění z vazby, k němuž došlo téhož dne. Na podkladě odvolání státního zástupce tříčlenný senát napadené rozhodnutí zrušil a vyšetřujícímu soudci nařídil další šetření věci. Dne 31. 5. 2011 vyšetřující soudce potvrdil své původní rozhodnutí. K odvolání státního zástupce, jež nebylo doručeno stěžovateli ani jeho obhájci, tříčlenný senát dne 10. 6. 2011 v neveřejném zasedání

rozhodl tak, že rozhodnutí vyšetřujícího soudce zvrátil a rozhodl o vzetí stěžovatele do vazby, aniž však ve svém rozhodnutí vymezil dobu jejího trvání. Dne 14. 6. 2011 byl stěžovatel opět umístěn do předsoudní vazby. Odvolání podané stěžovatelem k Nejvyššímu soudu prohlásil samosoudce župního soudu nepřipustným, což potvrdil svým rozhodnutím tříčlenný senát téhož soudu. Státní zástupce podal obžalobu dne 6. 7. 2011. Tříčlenný senát dne 8. 6. 2011 prodloužil vazbu stěžovatele podle § 106 odst. 1, 3 tr. ř., jeho odvolání proti tomuto rozhodnutí zamítl Nejvyšší soud dne 20. 7. 2011. Dne 12. 7. 2011 podal stěžovatel ústavní stížnost proti rozhodnutím ze dne 10. 6. a 1. 7. 2011. Ústavní soud dne 15. 7. 2011 prohlásil podané ústavní stížnosti za nepřijatelné, prvou z nich na tom základě, že dne 8. 7. 2011 bylo přijato nové rozhodnutí prodlužující vazbu stěžovatele, druhou z důvodů vyložených soudy nižších stupňů. Dne 18. 10. 2012 župní soud zamítl obžalobu podanou na stěžovatele, protože státní zástupce obvinění proti němu vznesená vzal zpět. Dne 14. 7. 2012 Nejvyšší soud nařídil propuštění stěžovatele.

Protože se stěžovatel s Ministerstvem spravedlnosti nedohodl na mimosoudním odškodnění své nezákonné vazby, uplatnil vůči státu cestou civilní žaloby nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy. Soud prvního stupně mu přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši 137 550 HRK (350 HRK za jeden den vazby), ohledně náhrady škody nebylo dosud řízení ukončeno.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. ČLÁNEK 5 ODS. 1 ÚMLUVY

(a) Návrhy účastníků

41. Stěžovatel namítá, že rozhodnutí tříčlenného senátu Župního soudu v Osijeku ze dne 10. června 2011 bylo nezákonné, protože nestanovilo nejvyšší přípustnou dobu trvání jeho vazby.

42. Vláda oponovala, že vazba stěžovatele byla zákonná, neboť byla nařízena a prodloužena v souladu s příslušnými ustanoveními trestně procesních předpisů a napadené rozhodnutí přijal příslušný soud. Rozhodnutí sice dobu trvání vazby nestanovilo, tato však je určena zákonem, jmenovitě ustanovením § 106 odst. 2 trestního řádu (dále jen „tr. ř.“), jež ji vymezuje na dva měsíce.

(b) Posouzení soudem

Obecná východiska

43. S ohledem na to, že účelem stěžovatelovy vazby bylo jeho předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu, věc spadá pod čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

44. Soud opakovaně zdůrazňuje, že čl. 5 Úmluvy garantuje základní právo na svobodu a osobní bezpečnost. Toto právo má zásadní postavení v „demokratické

společnosti“ ve smyslu Úmluvy (viz De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgii ze dne 18. 6. 1971, § 65, Série A, č. 12; Winterwerp proti Nizozemí ze dne 24. 10. 1979, § 37, Série A, č. 33). Primárním účelem tohoto práva je zabránit svévolnému nebo neoprávněnému omezení osobní svobody (viz McKay proti Spojenému království [GC], č. 543/03, § 30, ECHR 2006 X; Ladent proti Polsku ze dne 18. 3. 2008, č. 11036/03, § 45).

45. Soud dále zdůrazňuje, že pojmy „zákonný“ a „v souladu s řízením stanoveným zákonem“, užitě v čl. 5 odst. 1 Úmluvy odkazují na vnitrostátní právo a určují povinnost postupu v souladu s jeho hmotně právními a procesními předpisy (viz Mooren proti Německu [GC] ze dne 9. 7. 2009, č. 11364/03, § 72).

46. Interpretace a aplikace vnitrostátního práva jsou primárně v kompetenci vnitrostátních orgánů, zvláště soudů. Vzhledem k tomu, že v souladu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy zakládá nedodržení vnitrostátního práva porušení Úmluvy, Soud může a měl by uplatňovat pravomoc přezkoumat, zda byl dodržen zákon. Zbavení svobody osoby je zásadně zákonné, pokud se tak děje na základě příkazu soudu (viz Douiyeb proti Nizozemí [GC] ze dne 4. 8. 1999, č. 31464, § 44–45; Mooren, cit. výše, § 74).

47. Je proto na Soudu, aby zhodnotil, jestli je vnitrostátní právo v souladu s Úmluvou, a to včetně obecných pravidel v ní vyjádřených nebo předpokládaných. V souvislosti s tímto Soud zdůrazňuje, že v případě zbavení osobní svobody je zvláště důležité zachování obecného pravidla právní jistoty. Požadavek, aby každé zbavení osobní svobody bylo „v souladu s řízením stanoveným zákonem“, zakotvený v čl. 5 odst. 1, stejně jako pojmy „v souladu se zákonem“ a „stanovené zákonem“ obsažené v druhých odstavcích čl. 8 až 11 Úmluvy, není toliko odkazem na vnitrostátní právo. Vztahuje se také ke „kvalitě zákona“, tedy vyžaduje, aby vnitrostátní předpis byl v souladu s principy právního státu, jež jsou vlastní všem článkům Úmluvy. „Kvalita zákona“ v tomto smyslu znamená, že v případech, kdy vnitrostátní právo dovoluje zbavení svobody osoby, musí být předmětný zákon dostatečně přístupný, přesný a předvídatelný v jeho aplikaci tak, aby bylo zabráněno libovůli [viz Amuur, cit. výše, § 50, Baranowski proti Polsku, č. 28358/95, § 50–52, ECHR 2000-III; Ječius proti Litvě, č. 34578, § 56, ECHR 2000-IX; Khudoyorov proti Rusku, č. 6847/02, § 125, ECHR 2005 X (výtažky); Ismoilov a další proti Rusku ze dne 24. 4. 2008, č. 2947/06, § 137].

48. Samotné dodržení vnitrostátního práva tedy není dostačující. Čl. 5 odst. 1 navíc vyžaduje, aby zbavení svobody osoby bylo v souladu s účelem ochrany jednotlivce před libovůli (viz, krom mnoha dalších, Mooren, cit. výše, § 72; Amuur, cit. výše, § 50; Witold Litwa proti Polsku, č. 26629/95, § 78, ECHR 2000-III). Základním pravidlem je, že žádné zbavení svobody osoby, které je založeno na libovůli, nemůže být v souladu s čl. 5 odst. 1. Pojem „libovůle“ v tomto případě neznamená pouze nedodržení vnitrostátního práva, neboť zbavení osobní svobody sice může být zákonné ve smyslu vnitrostátního práva, ale přesto obsahovat prvky

libovůle, a být tak v rozporu s Úmluvou (viz Saadi proti Spojenému království [GC], č. 13229/03, § 67, ECHR 2008).

Aplikace východisek na projednávanou věc

49. Rozhodnutím ze dne 10. 6. 2011 tříčlenný senát Župního soudu v Osijeku zrušil rozhodnutí vyšetřujícího soudce a nařídil vzetí stěžovatele do vazby bez stanovení doby jejího trvání. Otázkou je, zdali neuvedení jakéhokoli časového omezení stěžovatelovy vazby způsobilo její „nezákonnost“ pro rozpor s požadavky čl. 5 odst. 1.

50. Před posouzením „zákonnosti“ vazby stěžovatele ve smyslu čl. 5 odst. 1 zhodnotí Soud, jestli byla v souladu s chorvatským právem.

51. Právě neuvedení časového limitu bylo jedinou námitkou stěžovatele proti zákonnosti nařízení jeho vzetí do vazby ze dne 10. 6. 2011 tříčlenným senátem Župního soudu v Osijeku.

52. Soud poznamenává, že § 103 tr. ř. vymezující obsah rozhodnutí o vazbě jasně stanoví, že v něm musí být uvedeno časové omezení vazby. Soud proto uzavírá, že rozhodnutí ze dne 10. 6. 2011 nebylo v souladu s § 103 odst. 2 tr. ř.

53. Soud však dodává, že podle § 106 odst. 1 tr. ř. během vyšetřování zpočátku nařízená vazba by neměla přesáhnout jeden měsíc. V této souvislosti Soud zdůrazňuje, že je nezbytné, aby vnitrostátní právo splňovalo standard „zákonnosti“ podle Úmluvy, jenž vyžaduje, aby každý zákon, psaný nebo nepsaný, byl dostatečně přesný tak, aby umožnil občanům (v případě nutnosti s vhodnými radami) do rozumné míry podle okolností předvídat důsledky, které může jejich jednání vyvolat.

54. S ohledem na to, že § 106 odst. 1 a 2 tr. ř. jasně určuje nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby během vyšetřování, stěžovatel měl vědět, zvláště když byl v tu chvíli již zastupován obhájcem, že jeho vazba nařízená tříčlenným senátem Župního soudu v Osijeku po jeho propuštění vyšetřujícím soudcem, by neměla přesáhnout časový limit stanovený zákonem. Tyto limity byly zákonem stanoveny na jeden měsíc pro prvotní vzetí do vazby, dva měsíce pro první prodloužení jejího trvání a tři měsíce pro její další prodloužení, maximální doba trvání byla tedy celkem šest měsíců (viz bod 23). Soud proto připouští, že župní soud stanovil dobu trvání vazby stěžovatele implicitně na další dva měsíce (srov. Zuyev proti Rusku ze dne 10. 2. 2013, č. 16262/05, § 74). Soud dále uvádí, že stěžovatel byl po tomto rozhodnutí ve vazbě po dobu kratší než dva měsíce, neboť před uplynutím lhůty byla proti němu podána obžaloba a další rozhodnutí o trvání jeho vazby bylo přijato 8. 7. 2011.

55. Z pohledu Soudu tedy neuvedení časového limitu trvání vazby v rozhodnutí tříčlenného senátu Župního soudu v Osijeku ze dne 10. 6. 2011 nezpůsobilo její nezákonnost, neboť nejvyšší přípustná doba trvání vazby byla stanovena § 106 odst. 1 tr. ř. (viz Douiyeb, cit. výše, § 51–54; Nikolov proti Bulharsku ze dne 30. 1. 2003, č. 38884/97, § 63; Dinç a Çakır proti Turecku ze dne 9. 7. 2013, č. 66066/09, § 47–54).

56. Dále musí soud určit, zda se zbavení stěžovatele svobody vyznačovalo prvky libovůle (viz bod 45).

57. V této souvislosti Soud uvádí, že stěžovatelova vazba byla nařízena dne 10. 6. 2011 tříčlenným senátem Župního soudu v Osijeku. Senát zrušil rozhodnutí vyšetřujícího soudce téhož soudu o jeho propuštění z vazby. Podle vnitrostátního práva měl senát pravomoc nařídit vazbu stěžovatele z důvodu trvajících trestního řízení proti němu. Podle § 104 odst. 1 tr. ř. může být vazba po zahájení trestního řízení nařízena vyšetřujícím soudcem na návrh státního zástupce. Pokud by vyšetřující soudce návrh státního zástupce zamítl, má tento právo odvolat se k tříčlennému senátu župního soudu příslušného podle § 20 tr. ř.

58. Stěžovatelovo vzetí do vazby bylo nařízeno podle § 102 odst. 1, 3 tr. ř. z důvodu obavy z opakování trestné činnosti.

59. Tříčlenný senát Župního soudu v Osijeku vydal rozhodnutí ze dne 10. 6. 2011 na základě své pravomoci podle § 104 odst. 1 tr. ř. a § 20 tr. ř.

60. Ke zbavení stěžovatelovy svobody tedy došlo na základě příkazu soudu vydaného v rámci jeho pravomoci určené zákonem z důvodu jasně stanoveného vnitrostátním právem (srov. Khudoyorov, cit. výše, § 145 a násl.; Lebedev proti Rusku ze dne 25. 10 2007, č. 4493/04, § 57).

61. Z důvodů uvedených výše sledává Soud, že rozhodnutí tříčlenného senátu Župního soudu v Osijeku ze dne 10. 6. 2011 o vzetí stěžovatele do vazby bylo zákonné ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy. V tomto případě tudíž nedošlo k porušení tohoto ustanovení.

II. ČLÁNEK 5 ODS. 4 ÚMLUVY

(a) Rozhodnutí Župního soudu v Osijeku ze dne 10. června 2011

Návrhy účastníků

62. Stěžovatel namítl, že mu nebyla dána příležitost být slyšen před Župním soudem v Osijeku, který nařídil jeho vzetí do vazby, a neměl tak možnost předložit své argumenty. Dále uvedl, že obhajoba nebyla informována o odvolání státního zástupce župního státního zastupitelství proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce, kterým zamítl návrh na vzetí stěžovatele do vazby. Stěžovatel má proto za to, že takový průběh řízení o odvolání porušil princip rovnosti zbraní.

63. Vláda oponovala, že řízení před Župním soudem v Osijeku o vzetí stěžovatele do vazby probíhalo v souladu se všemi procesními zárukami čl. 5 Úmluvy. Stěžovatel měl možnost předložit všechny své argumenty během řízení před vyšetřujícím soudcem. Následující řízení před Župním soudem v Osijeku bylo jen pokračováním tohoto řízení, neboť rozhodoval o odvolání státního zastupitelství proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce.

Posouzení soudem

64. Soud předně zdůrazňuje, že ve shodě s čl. 5 odst. 4 Úmluvy má každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, právo na přezkum dodržení procesních a hmotně právních podmínek zásadních pro „zákonnost“ zbavení jeho svobody ve smyslu Úmluvy (viz Lietzow proti Německu, č. 24479/94, § 44, ECHR 2001-I). Je pravdou, že dané ustanovení neukládá smluvním státům, aby zřídily druhý stupeň soudnictví pro přezkum zákonnosti zbavení osoby svobody a pro slyšení žádostí o propuštění. Nicméně pokud smluvní stát takový systém zavede, musí zásadně zadrženým osobám při odvolání zaručit stejná práva jako při rozhodování v prvním stupni (viz Fodale proti Itálii, č. 70148/01, § 39, ECHR 2006 VII).

65. Soud poznamenává, že v době, kdy státní zástupce podal odvolání, nebyl stěžovatel zbaven svobody. Vazba stěžovatele byla zrušena v prvním stupni vyšetřujícím soudcem a stěžovatel byl propuštěn na základě jeho příkazu ze dne 31. 5. 2011, jímž vyšetřující soudce potvrdil své první rozhodnutí ze dne 24. 5. 2011. Toto rozhodnutí však nebylo konečné, neboť podléhalo dalšímu přezkumu tříčlenného senátu župního soudu. Proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce o propuštění stěžovatele z vazby podal státní zástupce odvolání (viz bod 10). Žádal, aby bylo rozhodnutí vyšetřujícího soudce zrušeno, a aby bylo potvrzeno prvotní rozhodnutí o vzetí do vazby. Pokud by bylo odvolání státního zástupce zamítnuto, rozhodnutí o propuštění stěžovatele z vazby by bylo pravomocné. Odvolání však bylo vyhověno a stěžovatel byl proto opět vzat do vazby. Odvolání tak představovalo pokračování řízení o zákonnosti stěžovatelovy vazby. Za těchto okolností Soud považuje výsledek řízení o odvolání za rozhodující pro posouzení zákonnosti stěžovatelovy vazby, a to bez ohledu na to, jestli byl v tu chvíli stěžovatel zbaven svobody. Soud se proto nemůže ztotožnit s argumentem vlády, že čl. 5 odst. 4 se nevztahoval na řízení o odvolání státního zástupce před Župním soudem v Osijeku (srov. Fodale, cit. výše, § 40). Námitka vlády byla proto v tomto případě odmítnuta.

66. Soud dále zdůrazňuje, že soud rozhodující o odvolání proti rozhodnutí vztahujícímu se ke zbavení osoby svobody musí poskytnout záruky soudního řízení. Řízení musí být kontradiktorní a musí vždy zajistit „rovnost zbraní“ mezi stranami, tedy mezi státním zástupcem a osobou zbavenou svobody. Rovnost zbraní není zajištěna, pokud je obhajobě zamítnut přístup k listinám vyšetřovacího spisu, které jsou zásadní k efektivnímu rozporování zákonnosti zbavení svobody jejího klienta. Slyšení je povinné v případech, kdy zbavení osoby svobody spadá pod čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy (viz, krom mnoha dalších, Lamy proti Belgii ze dne 30. 3. 1989, § 29, Série A, č. 151; Nikolova proti Bulharsku [GC], č. 31195/96, § 58, ECHR 1999 II; Fodale, cit. výše, § 41).

67. Tyto požadavky jsou odvozeny od práva na kontradiktorní proces zakotveného v čl. 6 Úmluvy. V trestním řízení to znamená, že obě strany, tedy státní zástupce i obhajoba, musí dostat příležitost seznámit se s připomínkami vznesenými

druhou stranou a důkazy jí předloženými a také příležitostí se k těmto vyjádřit. Jak vyplývá ze znění čl. 6 – zvláště pak z autonomního výkladu pojmu „trestní obvinění“ – a související judikatury Soudu, lze toto ustanovení do určité míry použít také na stadium přípravného řízení (viz *Imbrioscia proti Švýcarsku* ze dne 24. 11. 1993, § 36, Série A, č. 275). Z uvedeného vyplývá, že s ohledem na to, jak dramatický dopad má zbavení svobody osoby na její základní práva, by měla řízení spadající pod čl. 5 odst. 4 Úmluvy zásadně splňovat, v nejvyšší možné míře s ohledem na probíhající vyšetřování, základní požadavky spravedlivého procesu, například právo na jeho kontradiktornost. Vnitrostátní právo může tento požadavek splnit mnoha způsoby, avšak ať zvolí jakýkoliv postup, měl by tento vždy zajistit, aby procesní strana byla seznámena s připomínkami vznesenými druhou stranou a měla skutečnou příležitost na tyto reagovat (viz *Garcia Alva proti Německu* ze dne 13. 2. 2001, č. 23541/94, § 39; *Fodale*, cit. výše, § 42).

68. V projednávaném případě uvedl státní zástupce Župního státního zastupitelství v Osijeku ve svém odvolání proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce o propuštění stěžovatele z vazby, podaném dne 1. 7. 2011, četné důvody pro jeho vzetí do vazby (viz bod 9). Toto odvolání nebylo zasláno obhájobě a stěžovatel proto neměl žádnou možnost na argumenty státního zástupce reagovat.

69. Nadto tříčlenný senát Župního soudu v Osijeku, který nařídil dne 10. 6. 2011 vzetí stěžovatele do vazby, tak učinil v neveřejném jednání, aniž by o jeho konání stěžovatele nebo jeho zástupce informoval, natož aby jej k němu předvolal. Obhájobě tak nebyla dána příležitost vznést jakékoliv argumenty vztahující se k vzetí stěžovatele do vazby (srov. *Malkhasyan proti Arménii* ze dne 26. 6. 2012, č. 6729/07, § 83).

70. S ohledem na to, že obhajoba nemohla soudu v tomto řízení předložit jakékoliv argumenty, ať už písemně nebo ústně, je Soud toho názoru, že stěžovatel nemohl v řízení před Župním soudem v Osijeku účinně vykonávat své právo na obhajobu. Došlo tudíž k porušení procesní stránky čl. 5 odst. 4 Úmluvy, neboť princip „rovnosti zbraní“ nebyl respektován.

71. Soud uzavřel, že čl. 5 odst. 4 Úmluvy byl porušen.

(b) Rozhodnutí Ústavního soudu

Návrhy účastníků

72. Stěžovatel namítl, že Ústavní soud se jeho ústavní stížností proti rozhodnutí ze dne 10. 6. 2011 odmítl zabývat neoprávněně, neboť byla podána v souladu s vnitrostátním právem. Stěžovatel tudíž Ústavnímu soudu plně umožnil se zabývat podstatou jeho námitek ohledně údajné nezákonnosti a nedůvodnosti jeho setrvání ve vazbě. Krom toho poukázal na to, že Ústavní soud v jeho případě rozhodl v rozporu se svou dosavadní rozhodovací praxí (viz bod 23).

73. Vláda oponovala, že vnitrostátní právní systém poskytl stěžovateli účinný postup, prostřednictvím něhož mohl před Ústavním soudem rozporovat důvody

a dobu trvání jeho vazby. Upozornila, že procesní požadavky, jejichž splnění je nutné k tomu, aby se Ústavní soud ústavní stížností zabýval, spočívají ve dvou podmínkách: stěžovatel musí být ve vazbě a napadené rozhodnutí musí být v době rozhodování Ústavního soudu pravomocné. Daný postup má právní a procesní opodstatnění, neboť omezením přezkumu Ústavního soudu pouze na takováto rozhodnutí o vazbě, je zachována praktičnost a efektivita jeho přezkumné pravomoci. Vzhledem k tomu, že stěžovatel svoji ústavní stížnost proti rozhodnutí ze dne 10. 6. 2011 podal dne 12. 7. 2011 (viz bod 15), přičemž mezitím bylo dne 8. 7. 2011 vydáno nové rozhodnutí o jeho vazbě (viz bod 14), označil Ústavní soud jeho stížnost za nepřípustnou bez jejího věcného přezkoumání.

Posouzení soudem

74. Soud se již v minulosti zabýval jinými chorvatskými případy, v nichž Ústavní soud označil každou ústavní stížnost za nepřípustnou toliko z toho důvodu, že předtím, než o stížnosti rozhodl, bylo vydáno nové rozhodnutí o prodloužení vazby. V tomto ohledu shledal Soud porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, neboť pokud Ústavní soud odmítl ústavní stížnosti stěžovatelů věcně přezkoumat, znemožnil tak správné a smysluplné fungování systému přezkumu jejich vazby, který jim poskytuje vnitrostátní právo (viz Peša proti Chorvatsku ze dne 8. 4. 2010, č. 40523/08, § 126; Hađi proti Chorvatsku ze dne 1. 7. 2010, č. 42998/08, § 47; Bernobić proti Chorvatsku ze dne 21. 6. 2011, č. 57180/09, § 93; Krnjak proti Chorvatsku ze dne 28. 6. 2011, č. 11228/10, § 54; Šebalj proti Chorvatsku ze dne 28. 6. 2011, č. 4429/09, § 223; Getoš-Magdić proti Chorvatsku ze dne 2. 12. 2010, č. 56305/08, § 106; Trifković proti Chorvatsku ze dne 6. 11. 2012, č. 36653/09, § 139–140; Margaretić proti Chorvatsku ze dne 5. 6. 2014, č. 16115/13, § 119–21).

75. Přestože vzal Soud v potaz pozitivní změny v přístupu Ústavního soudu zavedené v lednu 2014, v rámci nichž odstranil tyto nedostatky v efektivitě procesu jeho přezkumu, poukazuje Soud na to, že ve stěžovatelově případě ještě použil Ústavní soud svůj starý přístup, který již dříve Soud označil za odporující čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Soud proto neshledal žádný důvod, proč se odchýlit od závěrů, ke kterým došel ve výše citovaných případech.

76. Z důvodů uvedených výše Soud shledal, že došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Rozhoduje*, že připojuje k meritu věci námitku podle čl. 5 odst. 4 proti odvolacímu řízení iniciovanému státním zástupcem a odmítá námitku vlády ohledně její nepřijatelnosti;

2. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost za přijatelnou;

3. *Rozhoduje*, šesti hlasy proti jednomu, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;

4. *Rozhoduje* jednomyslně, že došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy ve vztahu k rozhodnutí Župního soudu v Osijeku ze dne 10. června 2011 a rozhodnutí Ústavního soudu.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

POZNÁMKY

POZNÁMKY



Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Tisk:

SERIFA®

Distribuce: CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4